

TRANSILVANIA

BULETIN DE TEHNICĂ A CULTURII

Nr. 1

ANUL 70 IANUARIE-FEBRUARIE 1939

SIBIU

©BCU CLUJ

TRANSILVANIA

(Buletin de tehnică a culturii.)

O ședință solemnă a Comitetului Central

Ședința festivă a Comitetului central dela 28 Ianuarie, desfășurată în prezența dlui Ministru *D. Gusti* — Președintele Serviciului Social — și a dlui *Iuliu Moldovan*, Președintele „Astrei”, ca și a tuturor membrilor veniți din colțurile cele mai îndepărtate ale Ardealului și Banatului, dar și din Basarabia, a avut caracterul solemn al unui moment istoric. În evoluția „Asociațiunii” noastre, s’a înscris o dată crucială și pentru vechiul așezământ ardelenesc, dar și pentru istoria culturii românești însăși. Pentru prima dată intradevăr se pășește la integrarea într’un program cultural comun a preocupărilor de educație a mulțimii, fără ca prin aceasta obiectivele proprii „Astrei” să fie umbrite, ci dimpotrivă întărite în vederea noii misiuni ce cu atâta înțelegere, i s’a dăruit: reorganizarea operei de înălțare a neamului în ținuturile Mureș, Someș și Timiș. Emoția care a cuprins pe cei cari au luat parte la ședința dela 28 Ianuarie, e așa dar ușor explicabilă. Mândrii de înfăptuirile trecutului, pe care un idealism din alte vremi l-a făurit, luptătorii „Astrei” au înțeles că sunt onorați cu o încredere pe deplin meritată. Președintele lor a știut să-i ducă la o biruință pentru care s’a străduit cu acel spirit de jertfă prețuit de mult, de noi toți. Dl Ministru *D. Gusti* apoi, s’a dovedit și de data aceasta omul realităților, sociologul care nu înțelege să lucreze improvizând, care cunoaște mai bine ca oricine valoarea și semnificația tradițiilor. Dsa a socotit dar că — în mod firesc, — greutățile și izbânzile „Servi-

ciului Social" trebuie să fie purtate în Ardeal și Banat pe umerii „Asociațiunii“.

Intr'o atmosferă sărbătorească, înfiorată de solemnitatea momentului, Președintele Serviciului Social a procedat la consfințirea oficială a încadrării „Astrei" în noul organism cultural, cu binecuvântarea celor două biserici surori.

În număr impresionant au fost de față membrii Comitetului Central și anume : dl prof. *Dr. Iuliu Moldovan*, președintele „Astrei“, d-nii *Dr. G. Preda*, *Sabin Evuțian* și general *Dr. Gh. Moga*, vicepreședinți, *Ion Agârbiceanu*, *V. Aron*, *Dr. Ilie Beu*, d-na *Constanța Bogdan-Duică*, *Dr. V. Bologa*, *Dr. Al. Borza*, *Dr. Tiberiu Brediceanu*, *Dr. L. Căliman*, *Emilian Cioran*, *Gh. Dănilă*, *Dr. Onisifor Ghibu*, *Teodor Iacobescu*, *Dr. Vasile Ilea*, *Dr. Liviu Ionașiu*, *Victor Macovei*, *Dr. Ioachim Miloia*, *Petre Olariu*, *Itefan Pop*, *Ilie Rusmir*, *Dr. V. Stanciu*, *Dr. D. Stăniloiaie*, *Dr. I. Stoichiția*, *Dr. Coriolan Suciu*, *I. Simu*, *Insp. gen. Silviu Țeposu*, *I. Vătășianu*.

Au mai asistat : Secretarul general al Serviciului Social dl *Octavian Neamțu*, d-nii *N. Băilă* și *Prof. Dr. Al. Dima*, din partea Biroului Central al „Astrei“.

Cel dintâi cuvânt l-a rostit cu emoție, dl președinte al „Asociațiunii“.

Cuvântarea dlui Prof. Iuliu Moldovan.

D-sa a reliefat mai întâi importanța momentului istoric pe care-l trăiește „Astra" încadrându-se în programul comun de acțiune actuală al întregii țări. Se realizează în sfârșit în acest fel unirea sufletească a Românilor de pretutindeni. Domnul Ministru D. Gusti a onorat „Astra" cu încrederea și prețuirea sa oferindu-i privilegiul aplicării Legii Serviciului Social în Ardeal și Banat. Vechiul așezământ de cultură ardeleană își ia asupra-și mari îndatoriri pe care se va strădui să le îndeplinească entuziast și cu loialitate.

Încrederea ce ne-a arătat-o dl Ministru Gusti e — fără îndoială — expresia prețuirii muncii „Asociațiunii" dela începuturile ei și până astăzi. Tuturor celor cari au luptat în cadrele „Astrei“, le datorăm dar recunoștință, capilor bisericii mai întâi cari au semănat iubire și unire acolo unde era desbinare, membrilor comitetului central cari au stat neclintii la cârmă în vremuri bune și rele, președinților de despărțăminte, colaboratorilor lor,

adevărați apostoli pe teren ai „Asociațiunii”. Devotamentul și credința lor nu vor fi uitate nicicând.

Prin inițiativa și stăruința dlui Ministru Gusti s'a împlinit un vis: o singură organizație culturală pentru toate ținuturile românești cu respectul însă al tradițiilor locale.

Dl Președinte Iuliu Moldovan roagă în sfârșit pe dl Ministru Gusti să binevoiască a deveni interpretul grațitudinii „Astrei” pe lângă M. S. Regele, Înaltul Ocrotitor al operei de față.

A urmat îndată *discursul-program* al dlui *Ministru D. Gusti* pe care-l redăm în ideile lui esențiale, în cele ce urmează.

Expunerea programatică a dlui Ministru D. Gusti, Președintele Serviciului Social.

Dl prof. Dim. Gusti, Președintele „Serviciului Social” desvoltă pe larg, călduros și documentat, concepția și mijloacele de acțiune ale legii „Serviciului Social”, pe care a făurit-o. D-sa scoate în relief caracterul solemn al ședinței de față care înseamnă consacrarea unirii sufletești a Românilor și sincera armonie ce va lega „Astra” de „Serviciul Social”.

Aleasa moștenire a Mitropolitului Șaguna intră într'o nouă fază, care amintește totuși gândul inițial: dominarea culturalului asupra politicului. Pentru a dovedi acordul desăvârșit al celor două instituțiuni, dl Ministru Gusti dă citire deciziunii de numire a conducerii „Serviciului Social” pentru ținuturile ardeleni și bănățene și anume: dl Prof. *Dr. Iuliu Hațiegan*, director al ținutului Someș, dl Prof. *Dr. I. Moga*, inspector la același ținut; dl *Dr. Gh. Preda*, director-delegat la ținutul Mureș și inspector-general, dl *Dr. I. Stoichiția*, inspector al ținutului Mureș; dl *Sabin Evuțianu*, director la ținutul Timiș, dl Prof. *Tr. Topliceanu*, inspector al acestui ținut; Prof. *Dr. Al. Dima*, la conducerea publicațiilor „Astrei”.

Urmează apoi o amplă expunere a principiilor legii „Serviciului Social”, sintetizate în trei mari idei directoare: primatul științei naționale, al culturii și al etosului național. Știința națională trebuie să stea la baza culturii naționale și e menită să cerceteze prin analize temeinice marea realitate românească în toată variația ei regională și locală. Legea a creat în acest scop un Institut de cercetări sociale cu 7 regionale deocamdată, cu scopul de a proceda la organizarea cunoașterii științifice a țării în vederea

acțiunii culturale. Bazele acestei instituții au fost puse mai de mult, prin cercetările echipelor monografice care au atras chiar atențiunea străinătății asupra laboratorului științific ce activează în România. Congresul internațional de sociologie va avea loc la București ca un omagiu adus țării și muncii Institutului Social.

Acțiunea culturală se realizează — continuă dl Ministru Gusti — cu ajutorul căminului cultural caracterizat prin trei note esențiale: *cultură integrală*, ocupându-se simultan și intensiv de sănătate, muncă, minte și suflet, cari reprezintă elementele educative ce se condiționează reciproc, *cultură activă*, creatoare, depășind cadrul teoretic prin înfăptuiri exemplificatoare, pe teren, *cultură descentralizată*, în sfârșit, având o deosebită considerație pentru situația și valorile locale. Legea Serviciului Social se caracterizează prin biruința culturalului asupra politicului. Obiectul ei suprem e crearea statului cultural.

Analizând raporturile dintre individ și stat, așa cum se oglindesc în vederile socialiste, dl Ministru Gusti constată că individul e sacrificat integral statului. Individul trebuie însă întărit și dezvoltat pentru ca valorile create de el în serviciul statului să se închege în forme puternice. Personalitatea socială e adevărata soluție a problemei raportului dintre individ și stat. Prin ea se obține și un conformism social absolut necesar, dar și o forță creatoare de progres. Tradiția și inovația se împletesc organic în personalitatea socială. Ea își construiește ființa din generosul sentiment al simpatiei care o îndeamnă să se simtă solidară cu mediul înconjurător și apoi, printr'un sentiment religios, ca expresie a venerației pentru marile puteri ale necunoscutului. O mișcătoare apologie a religiozității urmează apoi.

Trăind într'un imperiu de scopuri, personalitatea socială își alege cele mai bune mijloace spre a le realiza. Legea „Serviciului Social” își propune formarea acestor personalități sociale, constituind astfel o elită a satelor românești.

În noua concepție a dlui profesor Gusti, statul e instrumentul de organizare al socialului și naționalului, devenind astfel, într-adevăr, un stat cultural.

Dl Ministru Gusti își încheie expunerea programatică arătându-se fericit că poate cita o cuvântare a I. P. P. S. Mitropolitului Nicolae Bălan al Ardealului, care socotește de asemenea, că sufletul trebuie să domine în toate împrejurările vieții.

I. P. S. Mitrop. Nicolae Bălan, dl Prof. D. Gusti, Președinte Serv. Soc., dl Prof. Dr. Iuliu Moldovan, președ. „Astrei”, și membrii Comitetului Central. (Fotografie luată cu prilejul ședinței solemne dela 28 Ianuarie 1939).

Discursul președintelui „Serviciului Social” a produs o impresie adâncă prin emoția cu care a fost rostit și prin concepția personală pe care a exprimat-o, comentând principiile legii „Serviciului Social”.

Cuvântarea I. P. S. S. Mitropolitului Nicolae Bălan.

A luat apoi cuvântul I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan, care a accentuat rolul pe care biserica l-a avut ca leagăn al „Astrei” în toate momentele hotărâtoare ale vieții ei. E firesc ca nici acum când se face încadrarea „Astrei” în „Serviciul Social”, biserica să nu lipsească.

O deosebită satisfacție încearcă I. P. S. S. constatând că dl Ministru Gusti a respectat în legea „Serviciului Social” glorioasa tradiție a „Astrei” și strădaniile trecutului ei.

Aduce călduroase mulțumiri președintelui „Serviciului Social” și făgăduiește că „Astra” va fi demnă de încrederea ce i se arată.

Intelectualitatea ardeleană a fost totdeauna expresia țărânimii. Prin „Astra” ea s’a îndreptat totdeauna spre izvoarele de energie ale neamului. Cu dragoste și avânt, prin noul program al dlui Ministru Gusti, acțiunea „Astrei” va putea fi intensificată și sistematizată.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan subliniază încăodată importanța istorică a momentului cultural prin care trecem: înfrățirea Românilor de pretutindenii prin colaborarea culturală. Dacă nici această eroică strădanie nu va reuși, Dumnezeu — care a fost totdeauna protectorul neamului nostru — ne va încerca de sigur, din nou, cu grele suferințe, asemeni faurului care înroșește fierul și-l bate până ce ia forma potrivită gândului și vrerii sale.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae încheindu-și cuvântarea binecuvântează în numele celor două biserici surori opera culturală ce s’a încheiat acum.

* * *

Dl *Iuliu Moldovan* rostește cuvântul de închidere al ședinței, oferind apoi dlui Ministru Gusti, ca un omagiu al „Astrei”, două volume jubiliare din revista „Transilvania”, cuprinzând activitatea „Asociațiunii” dela 1861 până la 1938.

La sfârșitul ședinței, comitetul central a trimis M. S. Regelui următoarea telegramă :

„Comitetul central al „Astrei“ întrunit în ședință festivă cu participarea I. P. S. S. Mitropolitului Ardealului și în prezența dlui Președinte al „Serviciului Social“, dl Ministru D. Gusti, roagă respectuos pe Maiestatea Voastră să binevoiască a primi asigurarea profundului și nestrămutatului devotament ca și a hotărârii de a contribui cu toată munca sa la realizarea mărețului plan de ridicare a neamului românesc prin „Serviciul Social“, opera patronată și îndrumată de ocrotitorul gând al Maiestății Voastre“.

Dr. IULIU MOLDOVAN,

Președintele „Astrei“.

Cu gândul la M. Sa Regele, sub a cărui glorioasă Domnie, s'a săvârșit marele act cultural al „Serviciului Social“ și cu binecuvântarea bisericilor surori, membrii Comitetului central s'au risipit ducând fiecare — pe tărâmul său de activitate — hotărârea încordării tuturor puterilor întru izbândirea marei fapte românești ce se pregătește.

AI. D.

Reguli călăuzitoare pentru viață și pentru ceasul de azi al României

de **Dimitrie Gusti**,
Președintele Serviciului Social.

I.

Ceea ce hotărăște soarta unei vieți nu sunt puterile intelectuale ale cuiva. Nu este numai pregătirea mai mult sau mai puțin mare a cuiva. Nu sunt nici numai împrejurările externe. Ceea ce hotărăște soarta unei vieți este altceva: este diabolicul lui Socrate, este credința într'un scop căruia ți-ai închinat viața.

Această credință este o putere de neînving.

Este credința într'un scop luminos și neclintit pe care îl urmărești cu îndrăzneală. Aceasta te ajută să înlături toate piedicile, să înfrunți toate primejdiile, să ții piept tuturor dușmăniilor. Și aceasta este regula de viață care te păzește și m'a păzit și pe mine de alte primejdii. Datorită acestei prime regule de viață, n'am căzut victimă și nu m'a prins vraja unui romantism generos și vaporos, formulă simplă, abstractă, care subjugă viața și de multe ori o face să devină sterilă. În același timp însă n'am căzut victima niciunui criticism steril.

II.

Am urit apoi încă alte două lucruri: diletantismul amabil și erudiția pretențioasă, searbădă de bibliotecă.

De aceea am intrat în largul vieții și am căutat acolo adevărul, pentru că dacă există o viață a cărții, există în primul rând o carte a vieții și a cetii în cartea vieții este tot atât de important ca și a cunoaște viața cărții.

Am ieșit din bibliotecă, după ce am trăit și eu ceea ce numia Taine „beția delirantă“ a bibliotecii și a cărților din bibliotecă. Am trăit și eu această beție, dar după aceea am ieșit în larg să verific ce este adevărul și aceasta m'a dus la o concepție realist-critică constructivă. Mi-a dat Dumnezeu un bun simț realist sănătos și o concepție idealistă sigură. Am practicat idealismul dar

totdeauna izvorit și legat de însușirile firești, de nevoile firești, ale firii. Și am ieșit în largul vieții. Dar unde? În largul vieții sociale românești.

III.

Acum ajung la o altă regulă care vrea să formuleze o datorie socială a omului de știință, o datorie socială a intelectua-lului, de a practica cultul științei pentru știință, dar de a cultiva în același timp și știința pentru țară. Și atunci iată-mă de atâția ani de zile împreună cu iubiții mei studenți din seminar, câte o lună, o lună jumătate într'un sat din atâtea și atâtea regiuni deosebite ale țării, pentru a verifica întâi știința dobândită pe ca-tedra și în bibliotecă, și pentru a aplica apoi această știință, pentru a crea ceea ce numim noi sociologia națiunii românești, știința națiunii românești.

IV.

Nicio reformă nu se poate face decât pe baza unei cunoa-șteri temeinice, serioase.

Adevăratul patriotism nu este patriotismul verbal sau pa-triotismul legislativ, ci este patriotismul acesta serios, temeinic, când faci știință românească și pe baza științei românești propui reforme românești.

Această convingere ne-a împins să mergem cu multă îndrăz-neală mai departe și să preconizăm pentru acest tineret o îndatorire grea, pe care sunt însă sigur că o va duce până la capăt și am avut dovada până acum — și anume obligativitatea cer-cetărilor naționale științifice românești.

Prin faptul că cineva și-a luat o licență sau un doctorat, indiferent la ce facultate, nu și-a terminat îndatorirea lui față de știință, față de știința națională și față de universitate, ci el este obligat după aceea să lucreze mai departe în cadrul unui sistem și a unei metode riguroase, în serviciul țării.

V.

Ca o adăugire la obligativitatea cercetării națiunii române, am pășit iarăși cu îndrăzneală la o altă formulă, o altă obliga-tivitate, de natură etică și politică-socială, anume: Serviciul So-cial obligator la sate pentru oricine vrea să profeseze în țara ro-mânească; pentru doctori înainte de a practica medicina, pentru

preoți înainte de a căpăta parohie, pentru învățători și profesori, înainte de a o obține catedra, pentru orice licențiat, dela orice facultate, pentru toată lumea. Șase luni să-și îndeplinească această datorie către țară și către neam.

VI.

Toate aceste reguli despre care v'am vorbit, reguli călăuzitoare ale vieții mele, au introdus în activitatea mea o lumină clară, prin care am văzut limpede ținta pe care mi-o propusesem. Ceea ce a făcut însă ca drumul acesta de 25 ani să fie un drum plăcut, senin, a fost căldura care m'a animat la drum, a fost această înclinare naturală, a fost iubirea pentru o activitate curată, dezinteresată, întreagă, pentru știință, pentru știința aplicată la sate, pentru sătean, pentru țară și pentru tineretul universitar. Căci ceea ce am iubit mai presus de orice în acești 25 de ani a fost tineretul universitar. Lui i-am dat tot ce am avut mai bun și mai scump și — trebuie să recunosc — mi-a dat și el tot ceea ce a avut mai bun și mai scump.

Pentru întreaga noastră activitate viitoare, ca și pentru cea de 25 de ani de până acum, rămâne o singură maximă, răsturnare a filosofiei antice, care spunea că „omul este măsura tuturor lucrurilor“ : Cu toții — și aceasta să călăuzească pașii și ai mei în viitor, câți îmi va mai da Dumnezeu și ai dvs., mulți încă, — să spunem : nu „omul este măsura tuturor lucrurilor“ ci „Patria este măsura tuturor lucrurilor“.

31 Ianuarie 1937.

Imprejurări ce au condiționat apariția Legii Serviciului Social

de **Dr. G. Preda,**

Vicepreședinte al „Astrei“.

Ne găsim într'o epocă — aș putea zice — întârziată de refacere. Întârzierea provine de pe urma dezorganizării cauzate de războiu, aceea a îngrijorării sau a temerii unui nou războiu, dar mai ales a mentalității bolnăvicioase a unora, care mărită prin crizele individuale, familiare, sociale, etc. a anihilat eforturile, a întârziat deci reabilitarea noastră.

Aș putea spune că după război mulți au trăit într'un cerc vițios din care n'au putut ieși multă vreme. Mentalități bolnăvicioase acționau bolnăvicios, iar actele bolnăvicioase, prinzând în vâltoare și pe cele sănătoase, contribuiau să mărească mentalitatea bolnăvicioasă.

S'a remarcat această mentalitate bolnăvicioasă prin: realismul exagerat, egoismul și materialismul brutal care făceau să se comercializeze totul; prin lozincă neomenească: totul pentru tine, puțin pentru vecin și praf pentru ochii mulțimii; prin micșorarea credinții față de D-zeu, căci dacă biserica nu era complet părăsită, se ironizau cele sfinte și se păcătuia, jurându-se de mulți falș pe cruce; prin o nerespectare a legilor, care erau executate de unii numai în măsura în care le convenea, delictele fiind privite, ca aventuri ușoare din care poți ieși bine, dacă știi să te învârtești; prin înlăturarea bunele obiceiuri, datini, tradiții etc. și prin adoptarea altora în care obscenitatea, imoralitatea și perversitatea se țineau lanț; prin acel „savoir vivre“ adică al minimumului de muncă cu maximul de profit, care împingea individul respectiv să-și croiască drumul ce-l crede mai potrivit existenței sale, să parvină prin mijloace oneroase, iar în numele democrației să ceară prin amenințări și injurii cât mai multe drepturi și cât mai puține obligațiuni; prin ruinarea sănătății, neglijându-se regulile igienice, corporale și morale de viață etc.

Acțiunile și reacțiunile pornite din astfel de mentalități nu puteau conduce decât la înfăptuiri nepotrivite, care măreau crizele din diferitele ramuri de activitate, — (crize familiare, școlare, sociale, economice, financiare, politice, profesionale etc.).

Nu cred necesar să le detailez, ar fi să înșir fapte cunoscute de toți, deoarece toți am trecut prin ele. Voiu menționa în trecut însă acele ce au prilejuit apariția din ultimul timp a unor legi pentru însănătoșirea țării și neamului, printre care negreșit trebuie să menționăm și legea Serviciului Social.

Prima și poate cea mai importantă criză a fost aceea politică. Este recent încă în mintea noastră cruzimea și brutalitatea cu care se loveau frații aceluiași neam împărțiți în diverse tabere politice. Sunt recente încă injuriile, încredințările, învrăjbirile și desbinările chiar dintre membrii aceleiași familii. Nu numai că energiile se măcinau în lupte sterile, nu numai că simțurile se toceau, dar judecata se orbise într'atât, încât cei învrăjbiți nu puteau vedea cum

pescuitorii în apă tulbure, (în mare parte conviețuitori minoritari), se foloseau de aceste situațiuni, spre a-și face treburile lor chiar cu ajutorul cetățenilor români de baștină.

Instigatori și propagandiști răi voitori, nu lipseau. Ei speculau suferințele și necazurile, ațâtau neînțelegerile dintre clase, confesiuni și regiuni, și dădeau asigurări că numai prin adoptarea anumitor idei și lozinci sau prin schimbări brusce de regimuri, s'ar îndrepta relele și s'ar revărsa fericirea asupra tuturor.

A doua criză importantă a fost cea educativă. Ea își avea originea atât în criza familiară, cât și în cea școlară. Criza familiară cu târgul și neînțelegerile dintre soți, cu relele exemple, cu neglijarea educației copiilor din unele familii, au contribuit alături de criza educativă școlară să facă ca tineretul necălăuzit (tocmai în epoca când era dornic de a realiza un ideal în viață), să creadă că trebuie să se amestece în afacerile statului și grupându-se pe partide să aștepte să fie instalați ca conducători ai treburilor publice. În loc să-și caute de carte și de învățământ, unii tineri — prin individualismul lor exagerat, — încercau să-și impună principiile ce de multe ori nu le înțelegeau cum trebuie, dar le repetau așa precum le auziseră sau le învățaseră dela acei cei foloseau în realizarea anumitor scopuri.

Cu toate defectele politicianismului, guvernânții noștri încălziti la focul sacru al datoriei de neam, au încercat după război prin mijloace și metode ce păreau variate, să îndrepte și să refacă viața noastră în toate domeniile.

Nu am progresat precum trebuie, fiindcă realizările mici din timpul guvernării, contrastau cu promisiunile mari din timpul opoziției.

Sistemele s'au perindat multă vreme, iar mentalitatea nu s'a schimbat prea mult, nici prin timp și nici prin opera guvernanților.

De altfel știm cu toții că opera de refacere, de reorganizare a unei țări este o operă științifică, care cere continuitate și în soluționarea diverselor probleme de stat, guvernânții trebuie apoi să fie conduși de principiul că factorul vital al organizării omenеști este omul și înainte de a se gândi la vreo reorganizare de grup, sau creere de instituții, trebuiesc să se gândească la schimbarea mentalității omului, fără de care nu se poate înfăptui cum trebuie vreo reformă socială sau politică.

Dacă o reabilitare mintală se obține cu greu în generația prezentă, trebuiesc luate măsuri ca defectele să nu apară la generațiile viitoare.

Era natural ca atenția tuturor guvernanților să se îndrepte spre sat, deoarece satul este considerat ca rezervoriul biologic de energie nesecate ale neamului.

Inițiativele au existat prea multe și chiar cu oarecare încălcări de atribuții. Aceste inițiative lucrând alături de acele ale demagogilor politicieniști, au făcut să se mărească neîncrederea și confuzia la țară.

Biserica, școala, serviciile economice, sanitare, etc. impuneau reprezentanților lor obligații de ordin cultural în afara îndatoririlor profesionale. Sforțările societăților culturale printre care menționăm în primul loc acelea ale „Astrei”, erau încă meritorice. Ele obțineau însă succese numai în măsura liberii adeziuni și activități din partea intelectualilor membrii ai societății. Acest fapt negreșit că-i mărea valoarea, dar îi restrângea activitatea în un câmp limitat, deoarece în vremurile de după războiu se recrutau prea puțini apostoli culturali.

Pe măsură însă ce se activa mai mult la sate, pe aceeași măsură se simțea nevoia unei organizări și sistematizări a inițiativelor particulare și oficiale în opera de ridicare culturală, se simțea lipsa unei unități de acțiune provenită din greșita înțelegere a profesionistului, care în unele locuri privea problemele prin prisma profesiunii lui, în loc să privească profesiunea prin lumina misiunii sale din cadrul întregii vieți sociale a satului și a neamului.

Minți clare văzătoare însă au înțeles să rupă cercul vicios de care am amintit.

S'a căutat în primul loc să se despoliticianizeze țara și prin ordine și disciplină, să pună capăt unui desmăț obștesc, care măcina energiile și bunăvoințele în lupte sterile, în vâlmășaguri zadarnice și primejdioase.

Noua așezare constituțională pornită din inițiativa și înțelepciunea Maiestății Sale Regelui, noua constituție este cel mai înalt act de cultură pusă în slujba binelui și a interesului obștesc.

Vin apoi tot din inițiativa M. S. Regelui, organizațiile de educație fizică și morală a tineretului, noile instituții culturale, în

sfârșit Legea Serviciului Social prin care se caută și mai mult să se însănătoșeze neamul sub toate raporturile.

În dorința ca satul să se ridice prin sat, se caută prin această lege să se facă o educație tinerilor ieșiți dela sate, obligați de a nu rupe legătura cu acei de unde au plecat și de a face realizări pentru ei și, în același timp, se dă o îndrumare săteanului în viața culturală și socială a satului.

Prin organizarea și sistematizarea inițiativelor în jurul căminului sătesc, viața socială a săteanului nu se va mai reduce la o luptă ca în trecut, dar la o colaborare a tuturor spre binele satului sau orașului.

Cultura sănătății, muncii, minții, sufletului, cele 4 criterii ce servesc la întocmirea programului de realizări ale Serviciului Social este infiltrată de naționalism și morală creștină.

Legea scoate în evidență principiul culturii locale, regionaliste, etnice, căci programul minimal (după condițiile și necesitățile locale) este realizat după cercetarea științifică a satului.

Negreșit că scopurile urmărite prin legea Serviciului Social care sunt rezultatul muncii de 4 ani a Echipei Regale studențești sunt aproape identice cu acelea ale societății culturale „Astra” deci cu realizările din cei 77 ani de activitate ai ei.

Acest fapt a făcut că odată cu apariția acestei legi — întocmită de distinsul Profesor D. Gusti, Președintele Serviciului Social, „Astra”, care are ca președinte de onoare pe M. S. Regele, — să-și exprime dorința ca în conformitate cu art. 15 al. I să i se încredințeze aplicarea Serviciului Social în ținuturile Mureș, Someș și Timiș, adică acolo unde această societate își are întinse organizațiile sale. Dorința i-a fost satisfăcută și ea pășește astăzi la aplicarea legii.

Rămâne deci ca înțelegerea completă și convingerea asupra necesităților legii, ca și unitatea de gânduri și de voință în aplicarea ei să fie însoțite de bună-voință, de bună-credință și mai presus de toate, de acel impuls sufletesc al celor ce o aplică și care să poată radia acelorora li se aduc realizări, forța de a păstra, de a continua și de a completa cât mai bine și mai mult, operele începute.

„Astra” și Serviciul Social

La muncă organizată în spiritul tradiției de însuflețire și jertfă

de **I. Agârbiceanu.**

„Asociațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român”, intră într'un nou stadiu de activitate. Preluarea executării Legii Serviciului Social pentru cele trei ținuturi dela vestul Carpaților însemnează o dată istorică în viața „Astrei” noastre.

Aplicarea unei legi de Stat printr'o societate culturală particulară este o mare onoare pentru ea și recunoașterea oficială a marilor servicii culturale pe cari „Astra” le-a adus în cursul celor peste șapte decenii populației românești din aceste ținuturi străvechi românești.

E, în primul rând, o recunoaștere din partea M. S. Regelui Carol II, Președintele de onoare al „Astrei”, care a apreciat cu înaltă înțelegere toate eforturile culturale cari s'au făcut în oricare teritoriu românesc. E o încredere a Aceluia care voiește, din cea mai curată iubire de neam, să vadă poporul român, pe tot cuprinsul patriei, renăscut în trup și în suflet, în mijloacele materiale și în cele spirituale, prin munca constructivă a celor mai valoroși fii ai neamului.

Recunoștința „Astrei” către El se îndreaptă mai întâi pentru încrederea arătată nouă, în noua muncă grea pe care o pretinde executarea Serviciului Social la sate.

Ne aflăm în fața unei noi etape în munca culturală. Membrii și sprijinatorii „Astrei” au lucrat în temeiul largului program, desfășurat în statutele societății încă dela înființarea ei. O bună parte chiar din principiile Serviciului Social sunt cuprinse în acest program: latura economică și culturală mai ales, mai puțin cea sanitară, de igienă a Națiunii. Aceasta din urmă a intrat mai adânc în preocupările „Astrei” mai ales în anii de după unire. Dar programul așa de vast al „Astrei” nu s'a putut executa decât parțial. Nu în toate satele ardelenе și bănățene și nu în întregimea lui, ci în mod parțial: într'un sat s'a intensificat pomărițul, în altul albinărițul, în al treilea s'au făcut expoziții de vite, în al patrulea de costume naționale.

Ceea ce a putut desvolta unitar și programatic „Astra” oriunde a activat, a fost: iubirea de neam, conștiința națională,

demnitatea românească, dragostea de limbă și de lege, solidaritatea națională.

Data fiind situația noastră dinainte de unire de sigur că cultivarea valorilor spirituale de mai sus intrau pe primul plan al preocupărilor „Astrei”.

Acum, în executarea Serviciului Social, se pornește la o muncă după criterii științifice, ceea ce „Astra” n'a putut să facă până abia în anii din urmă. În temeiul cercetărilor științifice pe teren, „Astra”, în executarea Legii Serviciului Social, va trebui să adune un material documentar pentru noi legiferări. Va trebui prin *Căminul Cultural* din fiecare comună să centralizeze și să directiveze toate eforturile ce se depun la sate în *domeniul cultural-social, sanitar și economic*.

Căminul Cultural trebuie să fie o instituție vie, un focar de activitate a intelectualilor locali și a țăranilor fruntași, înainte de a fi un simplu edificiu material, cum ar crede unii. O mână de oameni cu pricepere și cu inimă largă, dela cari și prin cari să intre în conștiința și convingerea satului toate noile directive ajutoare date de programul Serviciului Social la sate, program care se aseamănă, dar e mai complet ca acela executat practic de Asociațiunea noastră.

De sigur și clădirea proprie a Căminului Cultural e necesară, pentru ca fiecare sat să aibă un local propriu, o casă a sa, în care să i se poată da îndrumări pentru toate nevoile de ordin cultural, economic, sanitar.

Dar prima condiție e căminul viu: mănunchiul de oameni însuflețiți, entuziasmați pentru regenerarea, sub toate aspectele, a vieții românești la sate. Ajutoarele materiale pe care Serviciul Social le va pune la îndemână pentru nevoile înfăptuirilor practice în viața satului, vor merge nealterate în acest scop. Temeurile unora ca „Astra” va lucra de aici încolo, nu cu apostoli, ca în trecut, ci cu funcționari, cu lefegii, sunt lipsite de orice temei. Pentru fiecare ținut Serviciul Social angajează, ni se pare, numai patru conducători bugetari.

Ce s'ar putea realiza numai prin munca lor în trei ținuturi cu atâtea județe, dacă „Astra” în aplicarea Serviciului Social ar conta numai pe aceștia?

* * *

Dar „Astra” în aplicarea legii Serviciului Social pornește cu *duhul ei tradițional, de însuflețire, de entuziasm, de jertfă* pentru ridicarea poporului român. Din experiența și tradiția ei de atâtea decenii, ea știe că ceea ce i se cere și ceea ce poate realiza *nu este* cum zice Scriptura „*mâncare și beutură*”, ci *spirit*. Spiritul creator și dătător de viață.

Orice suflet omenesc se poate schimba în spirit dătător de viață, prin virtuțile fundamentale legate de orice acțiune temeinică: *credință în idealul urmărit, nădejde în izbândă și mai presus de toate o arzătoare dragoste pentru idealul fixat.*

Cu aceste virtuți, cu suflete astfel înzestrate, a lucrat „Astra” și în trecut. Unde ele au lipsit opera sa națională și de culturalizare a stagnat. Unde nu s'au găsit oameni, sau cel puțin omul idealist, ea n'a putut realiza nici înainte, nici după unire.

De sămănători idealști înflăcărați de iubirea de neam are „Astra” nevoie și acum, mai numeroși decât înainte. Fiindcă e vorba de o *muncă generalizată*, pe trei ținuturi, cu ramificații în fiecare sat și cătun. E vorba de cea mai sistematică încercare și năzuință de ridicare a poporului român dela țară, în toate domeniile vieții. E vorba de o lucrare care va necesita decenii, dacă nu un veac, pentru a i se putea vedea toate urmările binefăcătoare.

Știm cu toții că litera ucide, iar duhul dă viață. Că nu birourile cu înregistrările și corespondența ce vor face, vor putea da viață activității viitoare, ca și celei trecute a „Astrei”, ci numai omul. Omul viu. Omul credinței, al dragostei și al jertfei. Omul sacrificiului.

*
*
*

Va afla „Astra” în cele trei ținuturi din Ardeal și Banat, apostolii de care are nevoie în noua muncă?

Suntem siguri că-i va afla în număr îndestulător, în rândurile intelectualilor și ale țăranilor frunțași.

I-a aflat și în trecut în multe despărțăminte, în vremuri când numărul intelectualilor noștri era disparent față de cel de azi.

Îi va afla, pentru că intelectualii noștri cei mai mulți sunt și azi ridicați din satele noastre, din mijlocul țăranimii, cu care nu au rupt niciodată contactul.

Fiecare avem la sate părinți, frați, surori, sau cel puțin rudeni. Și cu toții cunoaștem situația, pe toate terenele, a vieții sătești.

Este cu neputință să rămânem nepăsători în fața realităților între cari trăiesc atâția părinți și frați ai noștri și să nu sărim în ajutorul lor, acum când ni se dă posibilitatea și ni se cere concursul tuturor.

Noi suntem datori cu toții să *umplem Țara cea nouă cu un neam sănătos și viguros la trup, luminat și tare în facultățile spirituale, harnic și volnic să-și agonisească nu numai de azi pe mâne existența, ci să trăiască mulțumit și îndestulit în patria sa.*

Cu durere în suflet și adeseori cu un simțământ de umilință și de rușinare, ne apropiem adeseori de realitățile satului românesc. În cele mai multe încă n'a răsărit soarele României mari.

Cu fața spre popor! Trebuie să fie lozinca noastră pentru multe decenii. Ceea ce însemnează: cu fața spre noi înșine și spre viitorul nostru.

În cele mai multe sate, mai ales cari au intrat inculte și sărace în România mare, frații și părinții, rudeniile noastre, sunt, în mare procent, mâncați de boli, subnutriți. Nu cunosc principiile generale de igienă. Se lecuiesc băbește ca și înainte cu veacuri. Nu știu face decât trei-patru feluri de mâncări. Mama bolnavă de plămâni hrănește pe copilul de șapte luni cu dumicat din gura ei. Locuințele neaerisite. N'au o grădină de zarzavat. Nu știu stăvili prin nimic grozava mortalitate infantilă.

Lucrează pământul cum au apucat din moși strămoși. Nu încearcă nicio sămânță nouă, nu știu selecționa sămânța. Afară de iarba pe care o crește Dumnezeu, nu au interes pentru nici un fel de nutreț. Nu râvnesc după o prăsilă superioară de vite. Nu-și știu valoriza aproape niciun fel de produse. N'au mijloace de valorizare, chiar când ar ști.

Pământ ce ar putea asigura existența a trei familii, nu hrănește suficient pe una singură. Nu încearcă niciun negoț în sat; prăvăliile, crâjmele, sunt jidovești. De cooperativele de consum și de valorizare nici nu vor să audă. Școala primară e o povară pentru ei până azi. Copii nevrâstnici sunt puși la munci grele. Portul străvechiu, lucrat acasă, îl schimbă cu sdrențe cumpărate la oraș. Jocurile și cântecele tradiționale le schimbă cu celea din târguri.

Dar cine ar putea enumera întreg pomelnicul jalnicelor realități din foarte multe sate românești?

Și când zeci de mii de intelectuali ardeleni și bănățeni cunosc toate aceste stări degradante și primejdioase pentru etnicul românesc, *să nu se aplece câteva mii cari să-și jertfească tot timpul lor liber*, ca și mulți înaintași, *pentru regenerarea rasei noastre?*

Iubirea noastră de neam cred că n'a murit, nici n'a amorțit. Noi știm că trăim prin satul românesc și vom trăi încă multă vreme.

Adevărata lucrare națională a fiecărui intelectual român aceasta este: în popor, pentru popor și prin el pentru patrie.

Nu se poate închipui ca o pătură a națiunii să se bucure singură de România mare, ci întreg poporul.

Ceea ce ni se cere nici nu este, în definitiv, o muncă altruistă, ci o operă națională, care pentru toți e o datorie de conștiință.

O flacără mare și mistuitoare trebuie să treacă prin toate sufletele pentru a le aprinde la lucrarea de regenerare a rasei românești.

Și credem că ea va fâlăi și în văzul tuturor.

Toți voim un neam românesc nepieritor.

Câteva sugestii pentru crearea de Cămine culturale

de **Dr. I. Stoichiția,**

Inspector al Serviciului Social
din Ținutul Mureș.

Promulgarea Legii Serviciului Social a fost primită în Ardeal pretutindeni cu o deosebită simpatie și cu multă încredere. Faptul că aplicarea legii în Ținuturile din Transilvania a fost încredințată „Astrei”, a întărit în mod hotărîtor această încredere și a produs un reviriment dintre cele mai fericite în viața culturală a provinciei noastre. Un viu interes se manifestă în toate straturile sociale față de noua Instituție și se leagă cu drept cuvânt, cele mai mari speranțe de posibilitățile ei sporite de acțiune și de realizare față de mijloacele modeste de care a dispus până acum vechea noastră Asociațiune.

Cu deosebire se pun mari nădejdi în acțiunea binefăcătoare a *Căminelor culturale sătești*, dela care se așteaptă o radicală transformare în bine a întregii structuri de viață sătească. Dela

activitatea de inițiativă, de colaborare și coordonare care se va întreprinde prin Căminele culturale, se așteaptă în primul rând o reînviere a vechiului spirit de frățescă unire între țărănimea satelor și pătura intelectualilor, unire care a format odinioară chiagul puterii de luptă și de rezistență a Românilor Ardeleni, iar în al 2-lea rând se așteaptă realizarea unui întreg program de acțiune pentru o reală operă de ridicare culturală a satelor românești.

Pentru a putea răspunde acestor legitime așteptări, Serviciul Social și „Astra” vor trebui să găsească mijloacele necesare de a crea și pune în funcțiune chiar din primul moment, un număr cât mai mare de Cămine culturale sătești, acestea fiind instituțiile de bază prin cari se aplică legea Serviciului Social. Înțelegem prin creare și punere în funcțiune nu numai formarea de comitete și sfaturi culturale locale, ci *Instituții cât mai complete dispunând de localuri proprii, înzestrate cu tot ceea ce este necesar pentru o acțiune viguroasă și bine întemeiată.* Numai când vom dispune de aceste Instituții bine echipate și adăpostite în localuri proprii, corespunzătoare, numai atunci va putea fi vorba de o acțiune permanentă și bine susținută și de realizarea unui program local în sensul ideologiei și doctrinei Serviciului Social și de aceea primul obiectiv pe care trebuie să îl realizăm este *achiziționarea sau construirea de localuri pentru Căminele culturale și înzestrarea lor cu tot armamentul necesar.*

Realizarea acestui important deziderat nu va fi însă o lucrare ușoară, ea va necesita pe lângă multe eforturi și multă bunăvoință, mai ales însemnate mijloace materiale, care mijloace lipsesc aproape cu desăvârșire într-o mare parte a satelor noastre, împovărate adeseaori cu sarcini bugetare mai presus de puterile lor. Dacă această îndatorire va rămâne exclusiv în sarcina comunelor, posibilitățile de realizare se reduc în mod considerabil și aplicarea programului va suferi întârzieri dăunătoare și fatale. Va trebui deci să căutăm a utiliza toate mijloacele care ne pot sta la îndemână pentru înființarea Căminelor culturale interesând la această muncă pe toți factorii care pot aduce o oarecare contribuțiune, pentru ca astfel prin colaborare și eforturi comune să putem realiza — cu un ceas mai de vreme — aceste importante Instituții de cultură. În cele ce urmează, ne permitem a schița câteva sugestii în acest scop, unele din ele însemnând chiar un început de realizări pozitive.

În primul rând, credem, că *principiul de coordonare* care stă la baza Căminului cultural, trebuie pus în aplicare chiar de la început, adică în faza de organizare când se pune problema procurării localului propriu al Căminului. Va trebui anume, să curmăm o tradiție greșită rezultată din varietatea inițiativelor multiple de până acum, când fiecare își forma un comitet separat și voia ca și prin acest comitet să își întemeieze lăcașul propriu de „cultură”, adeseori luând naștere o concurență rău înțeleasă cu aspecte de rivalitate dăunătoare. În loc de această rivalitate și dispersiune a energiilor și forțelor locale, *va trebui să realizăm unirea într'un mănunchiu a tuturor inițiativelor locale* pe care să le sincronizăm cu acțiunea puterii administrative, datorate de a da tot concursul și întărind acțiunea prin ajutorul efectiv moral și material al tuturor autorităților de Stat, chemate a contribui fiecare la opera de ridicare a satelor. În loc de case culturale sau case naționale înființate din inițiativă locală sau de către diferitele reuniuni și societăți culturale; în loc de localuri de petrecere înființate de către comune; în loc de dispensare medicale incomplete sau băi populare înființate de comune, de județe sau de Ministerul Sănătății; în loc de cooperative sau alte instituții economice înființate de localnici sau de către Camerile Agricole, fiecare cu tendința de a dispune de local separat, tendința care de multe ori rămâne o simplă speranță, mai bine să realizăm prin munca și contribuția tuturor o Instituție unică și completă, care să le cuprindă pe toate în cadrele Căminului Cultural sătesc. *Deci coordonarea inițiativelor, colaborare intimă și contribuția efectivă a tuturor pentru o instituție comună completă și bine înzestrată.*

O altă măsură ar fi *completarea* unor localuri existente aparținând diferitelor autorități și purtând denumiri diferite ca: Cercuri culturale, Case naționale, Case de ocrotire, etc., înzestrarea lor cu armamentul necesar și punându-le la dispoziția Serviciului Social. Prin bunăvoință și înțelegere, și prin o colaborare armonioasă s'ar putea crea și pe aceasta cale în scurtă vreme și fără prea multe eforturi, încă o serie de Cămine culturale puse în serviciul aceleiași cauze: ridicarea culturală a satului în sensul preconizat de Legea Serviciului Social.

O a 3-a măsură ar fi *transformarea* unor localuri existente de ale comunelor în Cămine culturale. Mă gândesc în primul rând la diferitele localuri proprietatea primăriilor comunale și cari în

prezent servesc ca locuințe pentru particulari, ca localuri de petrecere sau cârciume comunale. Se impune cred ca un imperativ social închiderea tuturor cârciumelor comunale cari în multe sate dispun de localuri proprii bine construite și cari servesc azi unor scopuri diametral opuse acelor pe care le urmărește Serviciul Social. *Inchiderea acestor cârciumi și cedarea localurilor pe seama Serviciului Social, ar fi o operă socială și națională de mare utilitate, prin care în multe părți s'ar facilita simțitor realizarea grabnică a dezideratului unui local propriu pentru Căminul Cultural sătesc.*

O inițiativă în acest sens s'a luat de noi în Ținutul Mureș prin propunerile făcute Rezidenței Regale din Alba Iulia și suntem recunoscători *Excelenței Sale dlui Rezident Regal General Dănilă Papp* pentru largă înțelegere arătată, prin faptul că și-a însușit în mod integral propunerile noastre, hotărând închiderea tuturor cârciumelor comunale din cuprinsul Ținutului și cedarea localurilor lor pe seama Serviciului Social, cu scopul de a fi transformate în Cămine Culturale. Insemnătatea binefăcătoare a acestei umanitare și patriotice măsuri, credem că nu va scăpa nimănui, ea însemnând un început real de însănătoșire a vieții morale și culturale a satelor din frumosul și istoricul Ținut al Mureșului. Nu ne îndoim că această măsură atât de utilă și de necesară va fi riguros executată în toate județele Ținutului și că ea va fi urmată și de celelalte Ținuturi din țară.

Am schițat aici câteva modeste sugestii pe care le socotim utile pentru realizarea grabnică a unui număr cât mai mare de Cămine Culturale fără de cari nu se poate imagina realizarea programului Serviciului Social. În faza de organizare în care ne găsim credem că trebuie ascultate și cumpănite toate sugestiile și propunerile care se fac, pentru o cât mai bună și mai completă aplicare a Legii Serviciului Social. Va fi datoria organelor de conducere ale Instituției Serviciului Social ca să coordoneze toate inițiativele locale, acordându-le un cât mai larg sprijin moral și material pentru ca realizându-se cu un ceas mai de vreme Instituțiile de bază ale Serviciului, să se poată începe fără întârziere și în cele mai bune condițiuni, marea operă de ridicare culturală a satelor românești.

Tâlcul unei noi legiuiri: Serviciul Social

de **Al. Dima.**

Ne propunem — în cele ce urmează — încercarea de a infățișa în linii mari și esențiale, principiile ce alcătuiesc țesătura organică a *Legii Serviciului Social*, al cărei cuprins l-am tipărit în numărul nostru anterior. Prin forța lucrurilor, rezumative și abstracte, articolele Legii vor prinde trup și vieță, numai atunci când le vom desvălui izvoarele adânci din care au purces.

Realismul și idealismul Legii.

Să observăm mai întâi că ceea ce caracterizează această Lege este *realismul*, dar și *idealismul* ei, două atitudini cari nu se contrazic de loc, ci dimpotrivă se întregesc armonice. *Realismul* exprimă observarea realităților sociale cari au dus la crearea Legii. Spre deosebire adică de atâtea alte creațiuni ale spiritului artificial izolat de vieță și condițiile ei naturale, *Legea Serviciului Social* crește din rădăcinile realităților chiar, odată ce ea infățișează o experiență de mai mulți ani întreprinsă de Fundația „Principele Carol” care și-a trimis echipele în diferite tipuri de sate din foarte felurite regiuni. Toată strădania acestor echipe a fost să nu piardă din vedere o clipă alcătuirea realității, să nu inventeze o realitate care să nu existe de fapt. Ce privesc nouă se desfășoară în fața spiritului nostru obișnuit cu tablourile ideale ale unei realități pe care n'am privit-o nicicând sincer și adânc în ochi! Să ne amintim toată optica sămănătoristă cu romantismul ei induioșător, cu basmul feeric al paradisului rural, cu portretul îmbujorat de falsa fericire a unui țăran care săvârșea totuși răscoalele din 1907, spre a ne da seama de utilitatea imperativă a noului realism.

Alături de acest din urmă caracter al ei, *Legea Serviciului Social* se înconjoară însă — cum spuneam — și de un nimb idealist. Ea își propune întradevăr nu să respecte realitatea așa cum se prezintă la un moment dat, ci — cum e și firesc — urmărește s'o înalțe, s'o modifice în sensul unui ideal, înțeles ca o prelungire pe un plan superior al indicațiunilor realității sociale. Spre a fi mai preciși și a înțelege mai bine împletirea realismului cu idealismul, să ne gândim că *Legea* se aplică — în primul rând — satului nostru pe care-l voim schimbat nu în temeliile lui spirituale,

ci menținut și ridicat din tulpurea lui ființă, la una clară, conștientă de sine și de puterile ei. Armonicul raport între real și ideal caracterizează deci Legea dându-ne să înțelegem că o aplicare a ei e posibilă cu un succes vădit.

Institutul de Cercetări Sociale al României.

Intru cât realitatea alcătuește temelia pe care se construiește întreaga clădire a Legii, prima datorie a reformatorului social trebuie să fie cunoașterea ei. Se crează deci un *Institut de Cercetări Sociale al României* „cu scopul de a organiza, conduce și coordona lucrările din toate domeniile sociale consacrate cunoașterii științifice a țării și neamului“, cum glăsuiește art. 16 al Legii. Metoda acestei cunoașteri o formează monografia satelor și orașelor, înțeleasă ca o îndeletnicire științifică. Nu ne vom mulțumi dar ca până acum cu un tablou sumar și rapid al realității, ci vom încerca sondaje stăruitoare în adâncul ei.

O importantă dispoziție a Legii pe care trebuie s'o subliniem aci e *descentralizarea* cercetărilor științifice prin crearea Institutelor Sociale Regionale. Toate strădaniile cari s'au desfășurat mai de mult în diferite ținuturi ale țării pot fi acum folosite, coordonate și sistematizate. În ce privește „*Asociațiunea*“, activitatea ei științifică s'a dezvoltat în cadrele „Secțiunilor literar-științifice și în direcția biopolitică mai ales, prin cercetări ca cele ce s'au prezentat la diferitele noastre Adunări generale privind „capitalul-om“, așa, cum se înfățișează de fapt în felurite regiuni ardelenene. De asemeni o încercare monografică de ansamblu s'a întreprins la Măguri.

La baza „*Institutului de Cercetări Sociale al României*“ găsim însă experiența *Institutului Social* din București și a campaniilor monografice organizate de dl Ministru *D. Gusti* cu studenții și absolvenții seminarului de sociologie. Și această parte a Legii exprimă deci o experiență mai veche, pe care ea tinde numai a o generaliza și întemeia cu mijloace mai vaste.

Atâtea energii ardelenene răspândite în toate orașele ținutului așteaptă cu nerăbdare să fie utilizate în sfârșit, la o muncă serioasă și stăruitoare de cunoaștere a țării.

Căminul cultural: unitatea de lucru a Serviciului Social.

Opera de fixare științifică a realității sociale e urmată însă de îndată de strădania înălțării ei la un alt nivel, fără a se abate totuși dela virtualitățile ei organice. Pentru o astfel de acțiune Legea crează ca „unitate de lucru”: *Căminul cultural sătesc și orășenesc*, centru și focar cultural permanent, cu sediul în localitatea ce va fi ridicată și având la conducere fruntași legați de acel loc. Prin el, Serviciul Social își realizează misiunea cu toate complicatele ei obiective spre a cultiva integral și armonic satul și orașul.

După cum art. 10 al Legii o spune, Căminul Cultural „*va ajuta, întări și adânci acțiunea Bisericii, Școlii și autorităților de Stat*”. Se urmărește astfel prelungirea în viața de toate zilele și pe o perioadă vastă de timp, a unor acțiuni culturale limitate sau sporadice, Căminul Cultural investindu-se cu caracterul *permanenței* și cu cel al sistemii. El va unifica de asemeni acțiunile culturale disparate din aceeași localitate integrându-le unui plan comun menit să armonizeze notele eventual discordante.

Se va pune astfel capăt anarhiei culturale a diferitelor asociații care devenise în unele părți o nouă pricină a desbinării și vrășmășiei locale.

Care este însă misiunea culturală a Căminului? Legea o spune cu limpezime: *desvoltarea armonică prin cultura sănătății, a muncii, a minții și a sufletului*. Se urmărește deci realizarea a patru idealuri deodată, dar se înțelege că ele se îmbină și se sprijină reciproc, organic și viu, așa, cum dl Ministru *D. Gusti* a arătat-o și în expunerea programatică dela Sibiu pe care o înfățișăm în altă parte a buletinului nostru. Întrădeavăr pentru cine gândește mai adânc este evident de pildă, că măsurile de ordin sanitar nu sunt expresia exclusivă a științei medicale, ci aplicarea lor presupune un sprijin de ordin moral în caracterul și înțelegerea celui ce le folosește, că bunele condițiuni ale muncii trebuie să plece dela considerarea atentă a stării igienice a muncitorilor, că o minte luminată și normală nu poate crește într'un trup bolnav și ros de lipsuri economice, că în sfârșit darurile sufletești sunt chemate să orânduiască toate celelalte câmpuri ale acțiunii culturale.

Insemnătatea unei culturi integrale și armonice — proclamată în articolul Legii chiar — nu poate fi îndeajuns accentuată. Ea lichidează metodele unilaterale ale intelectualismului din trecut, dar și pe cele mai noi cari amenințau a deveni exclusiv economice sau medicale.

Obiectivele Căminului Cultural se realizează cu sprijinul obligatoriu al preoților, membrilor corpului didactic, funcționarilor administrativi și a altor profesioniști salarizați de stat, a căror activitate va fi închinată ridicării obștești.

Intru cât acțiunea Serviciului Social nu se poate exercita dintr'odată și încă dela început asupra tuturor satelor, art. 13 al Legii prevede alegerea în fiecare județ sau plasă a unui *sat-model* în care Căminul va lucra cu toate puterile sale, susținut de toate serviciile publice spre a-și da roadele cele mai izbutite. Exemplul va lumina apoi ca un far drumurile satelor din jur.

Căminului Cultural sătesc îi corespunde în vechea organizație a „Asociațiunii” *Cercul Cultural*, unitatea de lucru pe care o avem în mai toate satele ardelenesti. Din strădaniile Cercului Cultural, cu oamenii de ispravă cari s'au ostenit de atâta amar de vreme între noi, cu noul plan de lucru care pe alocuri s'a desfășurat și în organizațiile noastre, *Căminul cultural* își găsește în Ardeal și Banat temelii pe care poate fi rodnic înălțat.

Școlile de îndrumare ale Serviciului Social.

Este pentru toată lumea limpede faptul că o instituție oricât de genial ar fi plăsmuită, nu-și realizează obiectivele decât în măsura priceperii și străduinții conducătorilor ei. O grijă firească îl cuprinde dar pe legiuitor care năzuește la o pregătire cât mai temeinică a celor meniți a dirigi Căminul Cultural cu toate secțiunile și activitățile lui. Art. 17 al Legii prevede prin urmare înființarea unor *Școli de îndrumare ale Serviciului Social*.

Printre cele dintâi sunt citate *școlile țărănești* în care săteanul va fi pregătit „*gospodărește și cetățenește*”. În această direcție, „Asociațiunea” aduce contribuția unei vaste acțiuni ce s'a desfășurat în mai toate despărțămintele ei din Ardeal și Banat cu mijloace materiale reduse, dar cu un avânt impresionant... Folosindu-se de acum și experiența Fundației „Principele Carol” care pe lângă cursuri, a întemeiat școli țărănești cu internate și

cu perioade de școlaritate mai lungi, vom putea asista la înflorirea acestui nou tip de școală.

Pregătirea conducătorilor de cămine și a profesorilor școlilor țărănești se va desfășura în școli speciale, iar a tinerilor obligați a împlini Serviciul Social în altele. Nimic și nimeni nu va fi improvizat, competențele se vor utiliza peste tot, pregătirea va deveni o condiție sine qua non a oricărei acțiuni. Armata culturală a Serviciului Social va fi astfel instruită cu grija răspunderilor misiunii ei excepționale.

Serviciul Social obligator.

Un important principiu al Legii proclamă obligativitatea prestării Serviciului Social pentru absolvenții tuturor școlilor și institutelor superioare. El se săvârșește în sat și pentru sat, înțeles fiind ca o obligație cetățenească și națională.

În forma în care acest principiu este înfățișat în Lege ca orice constrângere de altfel, el pare a fi menit a îndispuce pe tinerii învățați sau cei cu școala abia terminată. Încă o obligație, vor zice unii care vine să se adauge altora. Pentru cine cunoaște însă mai de aproape experiența care a dus la legiferarea acestui principiu, obligativitatea apare ca o dorință a tineretului însuși. Întrădevăr roii de echipieri cari liberi, de nimeni siliți, s'au statornicit pentru luni de zile în sate, au dovedit o dragoste atât de aprigă pentru vieța țaranului nostru că au cerut ei înșiși să fie chemați din nou alături de toată tinerimea acestei țări. Dacă la entuziasmul acesta al Fundației „Principele Carol” adăugăm entuziasmul tradițional al luptătorilor „Astrei”, vom înțelege că rigiditatea obligativității Legii se va topi în flacărele generozității tinerești, care va ști să dăruiască înmîit satului, talantul împrumutat altădată.

Consecințele acestui principiu al Legii sunt însă cu mult mai mari, căci nu se urmărește numai o ridicare a satului, ci și o înaltă operă de solidaritate socială între cărturari și țărani. Cei dintâi se vor învăța a prețui pe cei din urmă, aceștia pe cei dintâi, satul însuși va fi respectat ca reprezentând o lume civilizatorie și culturală distinctă *calitativ* de oraș, nu în raport de superioritate sau inferioritate față de acesta; de asemenea, orașul va fi înțeles ca o lume aparte, cu altă ființă și alte nevoi.

Multe rele ale trecutului se vor îndepărta astfel printr'otemeinică și stăruitoare unitate de gând și suflet a păturilor românești.

* * *

După cum s'a putut remarca, cele patru idei principale ale Legii Serviciului Social, nu trăiesc unele lângă altele, fără legătură, ci dimpotrivă se înrudesc organic. Cunoașterea țării prin Institutul de Cercetări Sociale pregătește *acțiunea prin Căminul Cultural*, ai cărui conducători sunt instruiți în *Școalele de îndrumare*, iar în toate aceste trei instituțiuni elementul uman este stimulat a fi prezent prin *obligativitatea*, înțeleasă ca o nobilă datorie cetățenească și națională. Ca o construcție armonică deci ne apare această Lege a Serviciului Social, bine gândită și măiestrit adaptată realității noastre, putând deveni astfel un excelent instrument al reformei unei țări în care s'a lucrat până acum prea unilateral și sporadic, fără a se săvârși vreodată înșiruirea într'un front comun a tuturor bunăvoințelor naționale.

Prețuind valoarea Legii Serviciului Social, „Asociațiunea” i s'a încadrat cu tot avântul ei tradițional, cu experiența ei de trei sferturi de veac și cu oamenii ei ce s'au străduit în împrejurări vitrege să lecuiască marile suferințe ale țaranului ardelean, în nădejdea că vor avea de acum prilejul a aduce contribuțiuni și mai hotărâtoare la înălțarea reală a acestui nobil neam. Asumându-și realizarea țelurilor Legii cu grijă și devotament, „Astra” va continua — în același timp — să-și urmărească vechile ei idealuri prin accentuarea tot mai dârză a principiilor ei naționale. Incadrându-se unui program de acțiune unitar pentru întregul românism, gloriosul nostru așezământ nu va uita totuși o clipă misiunea lui tradițională specifică în Ardeal și Banat: cultul valorilor etnice, spirituale ca bastion de rezistență în fața năvalei elementelor eterogene.

Figuri și fapte pilduitoare, din trecut.

Inceputul revoluției din 1848/49 în jud. Alba

de **Dr. Vasile Bologa.**

(Urmare).

După adunarea dela Blaj, mulți dintre iobagii români nu voiau să mai facă robota prescrisă domnilor de pământ, de obicei Unguri. Ba, unii făceau fel și fel de prevaricații în proprietățile lor. Își pășteau vitele prin fânațele lor, prin sămănăturile lor. Au început să le taie pădurile etc. Ici-colea și vieața le era amenințată.

Așa au început iobagii români, să se ridice împotriva vechilor rânduieli inumane ale iobăgiei medievale. Așa s'a început în acest județ *dărâmarea legilor barbare* ale trecutului.

Din acestea, voiu spune câteva cazuri.

În comunele vecine de lângă Teiuș: *Micojlar* și *Mihalt*, așezate la gura Târnavelor, una pe țărnul stâng și cealaltă pe țărnul drept al Murășului, au început iobagii români, să facă felurite prevaricații, cum am amintit mai sus, în proprietățile nemeșilor, domnii de pământ.

Autoritățile județului au intervenit îndată și au stăruit să se susțină ordinea veche, ordinea legală. Dar iobagii români s'au împotrivit. Atunci subprefectul locului, în 30 Mai 1848, a ieșit la fața locului în comuna Micojlar, cu o companie de grăniceri săcui din Aiud, ca să restabilească ordinea legală. Poporul văzându-se în fața brachiului și a autorităților mai înalte, s'a resgândit, s'a supus ordinei legale și s'a obligat să restituie pagubele făcute.

În Mihalt însă au mers lucrurile mai greu. Mihălțenii bărbați întregi și astăzi sunt vestiți în împrejurime. Făcuseră și ei prevaricații în proprietățile domnilor de pământ. Și în 2 Iunie 1848, însuși prefectul județului, *Baronul Bánffy*, a ieșit în comuna Mihalt, însoțit de slujbași de-ai județului și două companii de grăniceri săcui din Aiud, ca să înduplece iobagii români, să se supună legilor, să nu turbure liniștea și pacea dintre oameni.

Mihălțenii însă, înarmați cu lănci, furci de fier, securi, coase și imblăcii, au ieșit înaintea prefectului și a comisiei dela județ și au declarat cu bărbăție, că ei nu îngăduie să intre în sat nici comisia dela județ, nici grănicerii săcui. Vieată sau moarte, dar armata n'are să intre în sat.

Comisia a încercat să ajungă la o înțelegere cu iobagii răsculați și s'au lungit desbaterile până în spre seară, fără nici un rezultat. Prefectul sfătuia poporul să nu se împotrivescă, să se supună legilor pentru binele său propriu, dar în zadar.

Intr'aceea Românii din satele vecine: Obreja, Cisteiul-românesc și Crăciunel, au tras clopotele într'o dungă, semnul primejdiei și înarmați la fel au alergat la Mihalț, ca la 3000 de oameni inverșunați, făcând zid de apărare pe lângă Mihălteni, cu strigăte și huiduieli.

În spre seară, grănicerii săcui, flămânzi și setoși s'au pus în mișcare ca să se apropie de Murăș, spune cronicarul ungar, pentru apă de beut și pentru ca Murășul să le fie acoperemânt natural dintr'o parte. Dar poporul i-a incunjurat și striga asupra lor, amenințându-i cu lăncile și cu coasele ridicate. Ba din grânele apropiate s'au tras și câteva impușcături asupra lor.

În această situație critică, spune cronicarul ungar, grănicerii și-au pierdut răbdarea și fără nicio comandă au tras o salvă în mulțime, în urma căreia 12 Români au căzut morți la pământ, iar alții au fost răniți.

După această vărsare de sânge, mulțimea s'a împrăștiat, iar soldații s'au înapoiat la Teiuș, unde au poposit peste noapte. Așa prezintă lucrurile cronicarul ungar amintit mai sus. Ziarul german din Sibiu însă „*Siebenbürger Bote*“ (1848, Nr. 55), descrie lucrurile în culori cu mult mai grave. Spune că grănicerii săcui s'au purtat foarte brutal față de poporul român și mai ales față de femeile lor. Spune că au tras 7 salve de foc în mulțimea Românilor, în urma cărora 30 de morți au căzut la pământ, iar 50 au fost greu răniți. Dar, oricum va fi fost, barbaria e evidentă.

Aceasta a fost cea dintâi vărsare de sânge în revoluția din 1848, care a provocat nespūsă revoltă și mahnire în sufletul poporului român. Au urmat apoi, firește, multe anchete, multe cercetări din partea autorităților publice, civile și militare. Lacrămile de crocodil trebuiau să fie acoperite. Au urmat de sine înțeles, multe ponosuri, multe proteste și din partea *Comitetului național* al poporului român. În cele din urmă, vâlul uitării s'a așternut și peste aceste suferințe ale poporului român, greu încercat în vremile acelea. Dar evenimentele și-au urmat cursul lor.

În 29 Mai 1848, s'a ținut Dieta Țării în Cluj, mult așteptată Dietă în care, de fapt, s'a votat *uniunea Ardealului cu Ungaria*, în contra voinței poporului român și a reprezentanților poporului săsesc. Și Împăratul din Viena a grăbit cu sancționarea ei.

Coadă de topor s'au găsit și atunci, și Ungurii dădeau înainte, cu tot felul de mijloace. Dar clădirea lor a fost casă zidită pe nisip, doborâtă de cel dintâi vânt al vremii neindurate.

Dieta dela Cluj a votat *ștergerea iobăgiei* în 6 Iunie 1848, a 'ncadrat-o în lege și cu data de 18 Iunie 1848, a ridicat din vigoare legile vechi din trecut, adică toate drepturile și datorințele întemeiate pe legile vechiului regim politic al feudalismului medieval. *Regele Ferdinand al V-lea* a sancționat îndată această lege,

încă în 22 Iunie 1848 și prin aceasta s'a pus capăt stărilor încordate dintre domnii de pământ și iobagii lor, care stări au fost veacuri de-a-rândul un izvor nesecat de turburări și lupte înverșunate. A urmat apoi o nouă viață, întemeiată pe drept și egalitate, în formă cel puțin.

Ștergerea iobăgiei a fost o revărsare de bucurie pentru poporul român. Simțindu-se acum stăpân pe pământul său, din care nu-l mai poate scoate nimeni, îl poate munci cum îi place, îl poate lăsa copiilor săi, etc. era o fericire înaltă pentru sufletul său, ce nu se poate spune în cuvinte.

Dar n'a ținut mult nici această fericire, ca toate fericirile pe acest pământ. Bucuria a fost de scurtă durată, pentru că mulți dintre iobagii eliberați nu se mulțumiau cu ceea ce li s'a dat prin rigida lege, ei voiau să scape și de alte îndatoriri, ce aveau încă față de vechea ordine din stat, care-și înfipsese adânc ghiara în ființa lor.

Pentru această nemulțumire a iobagilor eliberați, Ungurii învinovățiau pe conducătorii poporului român, pe intelectualii săi, că ei agită poporul împotriva domnilor de pământ, că ei răspândesc faima în popor, că Împăratul ar fi eliberat de mult poporul de sub iobăgie, dar nemeșii unguri au tănuit aceasta, ca să-i țină mai departe în iobăgie. Și alte multe de acestea cârtiau Ungurii împotriva conducătorilor poporului român.

Bietului Român, abia eliberat de sub jugul iobăgiei, nu-i era îngăduit nici să țină măcar la dreptul și la interesul său. Și dacă o făcea totuși vreodată, cât de moderat, ca o firească dezvoltare a lucrurilor, era considerat ca un agitator periculos. Într'atâta se obișnuiseră factorii diriguitori ai statului cu tratarea Românului ca *sclav* în țara sa, încât și cea mai nevinovată dorință a sa, era calificată ca pornire revoluționară, apoi pretext de întemnițare și schingiuire. Așa își explica Ungurul libertatea Românului, ce a dobândit prin ștergerea iobăgiei. Nu e mirare deci, dacă bucuria a ținut scurtă vreme după ștergerea iobăgiei.

*
*
*

În Martie 1848, *Avram Iancu* era în Târgu-Murăș, cancelist la Tabla regească de acolo și urmăria cu încordată atenție, discuțiile ce se desfășurau acolo între Unguri și Români, asupra *ștergerii iobăgiei*, asupra condițiilor și modalităților, admisibile și de o parte și de alta, pentru săvârșirea acestui *act epocal*, impus de spiritul timpului.

Într'o seară din aceste zile din Martie, *Iancu* în discuție la masă cu colegii săi între pahare, a exclamat: *Răscumpărare pentru toate, ori moarte!*...

A doua zi după această exclamare, *Iancu* nu mai era în Târgu-Murăș. S'a dus acasă la Vidra de sus, la tatăl său, căruia

i-a descoperit planul său de revoluție, după ce simțise că același lucru îl pun la cale și Ungurii pentru interesele lor. Și a început îndată pregătirile de lipsă în acel scop. Cătreera munții în lung și 'n lat și șoptia la urechea tuturor fraților săi, de revoluția ce e în pregătire și pentru care noi trebuie să fim gata. Și oamenii săi erau foarte înțeleghători.

În toate părțile cerceta întrunirile poporului, de orice natură, mai ales în Munții Abrudului și explica nevoile zilei: La 5 Aprilie era în Câmpeni, la 20 Aprilie în Blaj, la o adunare de popor, unde însufleția inimile cu glasul său pătrunzător, la 3/15 Mai ia parte la marea *adunare națională* a poporului Român din Câmpia Libertății dela Blaj, însoțit de sute și sute de Moți, în fruntea cărora mergea el, ca cel mai chemat Căpitan al lor.

La târgul de țară din Iunie, *Iancu* iarăși e la Câmpeni, între mii și mii de țărani. Acestora le vorbește despre *vârsarea de sânge* dela Mihalt și-i îndeamnă să se înarmeze, cum numai pot, cu lance, coasă, etc., ca să-și apere vatra părintească. Își înființase o strajă pe lângă sine, care veghia din depărtare toți pașii săi, nebănuit, *tanquam aliud agens*, gata întotdeauna pentru orice eventualitate.

Guvernul era surprins de îndrăzneala lui *Iancu* și a dat ordin în Iulie, prin oameni trimiși anume la Câmpeni, să fie prins ca un *agitor periculos*. Dar *Iancu* a aflat că e urmărit și s'a retras în munții săi din acele ținuturi și astfel a scăpat de sbirii guvernului.

În felul acesta până în Septembrie, Moții au fost bine pregătiți pentru planurile lui *Iancu*, încât în 16 Septembrie, când a venit din nou la Câmpeni, nu se mai temea de sbirii guvernului și luase masa într'un restaurant cu primpretorul locului, iar pe ziua de 18 Septembrie a convocat o adunare poporală la Câmpeni, în care și-a pregătit oamenii, să se înarmeze, ca să plece dela Câmpeni drept la Blaj, la a treia adunare națională a poporului român pe ziua de 28 Sept.

De fapt în 20 Septembrie, 900 Moți înarmați, călare în frunte cu *Iancu*, au pătruns în Câmpeni. De aici, însuflețiți de cuvintele lui *Iancu*, au plecat în sunete de bucium și pocnete de pistoale, la Roșia Abrudului și de-acolo de-a-dreptul la Blaj. În decursul drumului ceata lui *Iancu* a crescut meru până a ajunge la Blaj. Așa s'a aruncat *Iancu* în valurile revoluției din 1848. Poruncile lui erau sfinte și urmate cu credință, pentru că *Iancu* era un suflet bun, curat și drept în judecățile sale. Și acestui ideal omenesc și creștinesc se închină poporul român, până la jertfa de sine. Se închegease o organizație puternică, impusă de nevoile timpului. Și rezultatul ei a fost uimitor.

* * *

Evenimentele din Martie 1848, au avut influință asupra populației și în alte părți, d. p. în Zlatna, Abrud, etc. Ungurii și-au înființat gardă națională și în Zlatna unde era depozitat aurul cel mult, deși au avut multe greutăți cu înjghebarea ei. Indată după ei și-au înființat și Românii gardă națională, sub conducerea lui *Petre Dobra* avocat în Zlatna. În Abrud de asemenea, ivindu-se turburări cătră finea lui Mai, unгурii au cerut să le trimită armată regulată de săcui. Li s'au și trimis 200 soldați săcui și 54 soldați poloni din Regmt. *Sifkovics*.

La începutul lui Iulie a fost și *Simion Bărnăuțiu* pe la Câmpeeni, deghizat în port țărănesc în căruță cu un cal, mânat de el însuși. Prin August și *Ioan Maioreșcu* a trecut pe acolo. Singura modalitate de informații pe atunci.

Dar între soldații săcui și soldații poloni din Regmt. *Sifkovics*, s'au produs neînțelegeri și bătăi chiar.

În urma acesteia pe săcui i-au dus din munți la Aiud, în 17—18 Iulie, iar în Abrud au rămas numai soldații poloni din Regmt. *Sifkovics*, până în 15 Octombrie, când apoi și aceștia au pășit în contra unгурilor. Așa armonie era atunci între elementele armatei. Și unгурii susțineau, că *reacția austriacă* lucrează în contra lor. Ei nu vedeau că se deșteaptă conștiința popoarelor pe zi ce merge. Aceste lucruri au premers răscoalei Românilor în contra Ungurilor.

În asemenea împrejurări autoritățile din județul Alba au dispus în 6 Sept. să se facă conscripția recruților din județ ca să satisfacă unei deciziuni a Dietei din Budapesta, cu care ei se uniseră. Românii din unele părți însă, s'au împotrivit și conscripția nu s'a putut termina, nici recrutarea nu s'a putut face, pentru că stările din județ se turburau și se întunecau tot mai mult.

Între Ungurii din Aiud însă, au început totuși să recruteze *voluntari* pentru înființarea unui Regmt. de „Honvezi”, în care au înscris voluntari și prin alte orașe din județ. Dar puțini. Români ici-colea câte unul așa că rezultatul înscrierii voluntarilor a fost slab. Cu toate acestea în 2 Septembrie au sfințit steagul Regimentului de *Honvezi voluntari*, cu mare alaiu.

Mișcărilor acestea au ținut încordate spiritele vara întreagă. Românii urmăreau cu atenție desvoltarea lucrurilor.

Peste vară venise acasă și *Axente Severu* dela București, unde funcționase ca profesor de limba latină și a luat parte la o adunare poporală din Orlat, în care au destituit pe Episcopul *Lemény* din Blaj, pentru că el a fost numit de guvernul din Budapesta. În urma acesteia el a părăsit Blajul, că-i era amenințată și viața.

În aceste împrejurări au început și românii mai cu de-a-dinsul, să se înarmeze în diferite părți ale județului și se șoptia, că ei se înarmează împotriva unгурilor. Cu un cuvânt începuse a

se întuneca orizontul, încât se putea bine vedea, că are să urmeze o furtună.

Aceasta era situația în județ, când se pregăteau Români pentru *a treia adunare populară* în Blaj, în care aveau să hotărască ce ținută vor lua în revoluția ce se aștepta să izbucnească în tot momentul.

Adunarea s'a ținut din 16—28 Sept. în Blaj, în care Români, după multe desbateri au cerut :

1. Să se întrerupă recrutările începute în Transilvania, fără incuviințarea Domnitorului ;

2. Să se elibereze deținuții politici ;

3. Să se admită, în termen de 7 zile, ținerea unei *adunări naționale* în Blaj, în care să se raporteze Românilor ce rezultat au avut delegațiile lor, trimise din adunarea națională dela Blaj din 3/15 Mai la Împăratul în Insbruck și la Dieta din Cluj și să se discute asupra satisfacției acestor cereri.

Guvernatorul din Cluj a răspuns acestor puncte : că recrutarea a fost întreruptă, încă înainte de a primi cererea aceasta ; adunarea națională nu se poate admite, când spiritele sunt atât de agitate, ba și adunarea actuală să se disolve îndată ; rezultatul delegațiilor dela Insbruck și Cluj, a fost adus la cunoștință prin Arhieriei bisericilor, iar pentru deținuții politici forul chemat va aduce sentință, fără întârziere și până atunci s'au luat măsuri, ca să poată fi eliberați deținuții politici, pe lângă garanție corăspunzătoare.

Hotărârea guvernatorului s'a comunicat adunării, care însă n'a voit nici măcar s'audă de disolvarea ei, ba a continuat adunarea în prezența armatei și s'a declarat în permanență. Îndârjirea era mare.

La această adunare a venit și *Avram Iancu* cu cei 900 Moți călăreți, înarmați, cu care a plecat din Câmpeni în 20 Sept. la Roșia și de acolo drept la Blaj. De față a fost și *Comitetul național* cu toți conducătorii poporului român.

Poporul se adunase într'un număr cu mult mai mare ca la adunarea din 3/15 Mai și prezenta o privescitate îngrozitoare. Spiritele erau foarte agitate. Nu voiau nici s'audă de dispozițiile guvernului din Budapesta, care nu avea nici o autoritate înaintea Românilor. Au declarat că ei nu recunosc guvernul din Budapesta, căruia nici nu s'au adresat, că ei sunt supușii guvernului die Viena. Ca atare au înaintat o reprezentăție Generalului *Br. Puchner* din Sibiu, comandantul armatei din Transilvania, în care au protestat în contra *uniunii Ardealului cu Ungaria* și au pretins dreptul înarmării, ca și ceilalți cetățeni, Unguri sau Sași. Adică să-și poată înființa armată națională în interesul liniștei și ordinii publice.

În adunarea aceasta s'au organizat românii pe țară. Au împărțit teritoriul Ardealului în 15 prefecturi, în frunte cu un prefect și subprefect etc.

Județul Alba l-au împărțit în 3 prefecturi, anume :

1. *Prefectura Câmpeni*, începând dela Câmpeni-Abrud peste Zlatna până în Murăș. Prefect: *Avram Iancu*.

2. *Prefectura Blaj*, începând dela Alba-Iulia pe Murăș în sus până la Uioara. Prefect: *Axente Severu* și

3. *Prefectura Turda*, cu împrejurimea ei până în Murăș. Prefect: *Simion Balint*, protopop gr. cat. în Roșia.

Cu această organizare pe țară s'au terminat lucrările adunării dela Blaj în 28 Septembrie 1848 și poporul s'a resfirat la ale sale, însuflețit și pregătit pentru orice eventualitate.

Când s'a întors *Avram Iancu* dela aceasta adunare spre munții săi, însoțit de mii de oameni, la trecerea Murășului a putut să zică și el, ca odinioară la Rubicon: „*Alea jacta est!*“ pentru că la 10—12 zile după această adunare s'au început luptele înverșunate pentru soarta poporului român din Ardeal, începând de sus dela Câmpeni, Abrud, Turda și Zlatna, până în apele Murășului.

Românii și Sașii se înarmau acum pe față, ca aderenți ai Împăratului. Au făcut recrutări în sânul lor și au organizat o armată considerabilă. Pentru acoperirea cheltuelilor au aruncat o dare asupra comunelor, pe care poporul o plătia fără nici un murmur. Și făceau exerciții militare ziua și noaptea. Ascuțiau săbii, lănci, coase, pistoale, etc.

În județul Alba au început românii, prin 10—11 Octombrie, să se concentreze în cete mai numeroase la *Cricău lângă Alba-Iulia*, sub poalele Munților Apuseni. Așa, că acest termen se poate considera de început al revoluției din Ardeal.

(Va urma).

Inteligența naturală în raport cu clasele sociale

de **Dr. I. Făcăoaru.**

II.

Concluzia articolului precedent era că inteligența creatoare naturală e mai frecventă în straturile sociale superioare. Proporția oamenilor iluștri proveniți din aceste straturi e cu mult mai mare față de proporția celor proveniți din straturile de jos. În rândurile de față, considerăm un alt aspect al aceleiași probleme. Anume, care este originea socială a copiilor excepțional înzestrați în comparație cu copiii normali. (Copiii excepționali de azi sunt talentele de mâine). Prin anii 1913—16, un cercetător german, *Hartnacke* — fost profesor secundar, inspector și mai apoi ministrul instrucțiunii într'o provincie germană — a găsit pe un material de 18.000, de elevi că școlaritatea variază după categoria socială a părinților. Comparația a fost posibilă, întru cât în primii ani de școală primară, copiii proveniți din diferite clase sociale rămân laolaltă. Cele mai bune note aveau copiii titraților. O școlaritate aproape analogă aveau copiii învățătorilor. La mare distanță urmau copiii proveniți din comercianți instruiți și funcționari mijlocii. Urmau apoi, meseriașii, țărani, lucrătorii industriali, zilerii și servitorii. „Inzestrarea medie este proporțională cu situația socială“.

Tot *Hartnacke* a găsit, că proporția elevilor repetenți în școlile gratuite, mai la îndemâna oamenilor săraci, era de 8,17% pe când în școlile cu plată, frecventate de copiii părinților cu stare era de numai 3,04%. Dintre elevii școlilor gratuite au fost găsiți numai 2,9% calificați pentru școala secundară, pe când dintre elevii școlilor cu plată erau 11.52% în această categorie. În 11 școli gratuite, autoritățile n'au găsit niciun elev calificat pentru școala secundară, pe când școlile cu plată au dat fiecare cel puțin câte doi elevi calificați.

S'ar putea obiecta: foarte bine! Să admitem că aceeași situație ar fi peste tot. Ce importanță are faptul pentru problema noastră? Noi urmărim variația cantitativă și calitativă a înzestrării

naturale în raport cu clasele sociale. Determinarea productivității artistice și științifice pe regiuni sau pe clase sociale ar fi o muncă pe deplin justificată. Ar avea sens de asemenea, să urmărim inteligența nativă a copiilor, dar școlaritatea lor? E drept, că analiza acestui aspect al chestiunii are importanță numai dacă școlaritatea are valoare simptomatică pentru personalitatea copilului. Dacă adică, este ereditară și nu sub influența mediului familial, social sau școlar și dacă există corelația între școlaritate și inteligență. Acesta și este cazul. Cercetări variate și numeroase au arătat că școlaritatea copiilor e paralelă cu școlaritatea părinților și chiar cu a bunicilor. Ereditatea complexului de însușiri psihofiziologice, cari condiționează calitatea școlarității nu mai e pusă la îndoială. Influența mediului nu este nici ea negată. Imprejurările favorabile din ambianță: putința părinților înstăriți și instruiți de a se ocupa ei înșiși de educația și instrucția copiilor lor, îngrijirea mai pricepută și mai zelosă, alimentația mai adecvată, libertatea de a învăța, etc., sunt factori cari avantajează pe copilul straturilor de sus. Dar această influență este neînsemnată. Decisiv rămâne rolul factorilor ereditari.

Tot pozitiv e răspunsul la a doua chestiune: școlaritatea corelează pozitiv cu inteligența, deși corelația e slabă. Se spune de obicei, că validitatea în viață e independentă de calitatea școlarității. Afirmația e valabilă pentru cazuri izolate și nu în genere. Validitatea socială implică în primul rând un anumit nivel de inteligență, pe lângă alte însușiri de caracter — indiferent de calitatea acestora. Acum, că un copil inteligent poate avea o școlaritate proastă, lucrul se întâmplă relativ des. Cauzele sunt numeroase și nu aici ar fi locul analizei lor. Dar ca un copil prost să aibă o școlaritate bună, cazul este cu mult mai rar. Motivația psihologică a fenomenului e la îndemâna oricui: e cu mult mai ușor să nu vrei să execuți o performanță oarecare, deși ai putea-o face, decât invers, să execuți o performanță, fără capacitatea implicată. Școlaritatea proastă nu presupune lipsa inteligenței, dar școlaritatea bună implică oarecare inteligență. Printre oamenii cari s'au validat există destui cu o școlaritate proastă. Galton a fost la timpul său peste măsură de surprins să găsească printre oamenii iluștri studiați de el, un număr destul de mare de genii cu o școlaritate inferioară, dela clasele primare până la absolvirea universității. Totuși oamenii mari luați în grup — ca și acei cari

se validează în diferite alte domenii — au o școlaritate superioară celorlalți necunoscuți sau lipsiți de succes în viață.

Variația inteligenței indică același paralelism cu nivelul stratului social. Din examinarea mintală cu ajutorul testelor a 13.000 de copii englezi (*Duff și Thomson*) reiese o ierarhizare a categoriilor sociale asemănătoare celeia a școlarității. Cel mai ridicat nivel îl au copiii titraților universitari după cari urmează conducătorii de întreprinderi, comercianții instruiți, funcționarii, tehnicienii, lucrătorii instruiți, țăranii și cei din urmă vin lucrătorii neinstruiți. Aceleași rezultate au găsit alți 7—8 cercetători, mai ales americani, germani și englezi. În fața acestor date, cunoscutul pedagog german *Meumann* a conchis că „nivelul înzestrării depinde în mod absolut de stratul social”. Apărătorii influenței mediului social au adus un material, care nu numai că n'a sdruncinat nimic din importanța factorului ereditar, dar rolul acestuia a fost confirmat. Analiza acestui material îl duce pe *Lenz* la concluzia că „influența mediului casnic este neînsemnată”.

Dacă deosebirile dintre clasele sociale nu surprind prea mult în școala primară, în schimb surprinde faptul că acestea, deși atenuate, subsistă în școala secundară și chiar la universitate. În școala secundară se presupune că vin elemente selecționate, iar la intrarea în universitate selecțiunea ar fi de așteptat să fie și mai severă. Potrivit unor date recente (*Prof. L. Glass Eugenical News* 1936—73 p. 1.) rezultatele sunt analoage pentru studenții universitari americani. Inteligența acestora — determinată cu ajutorul testelor — descrește pe măsură ce crește volumul stratului social de origină. Studenții cei mai bine înzestrați proveniau din părinți aparținând profesiunilor libere. Urmău: comercianții, lucrătorii instruiți, agricultorii, iar cei mai slabi erau studenții proveniți din lucrătorii neinstruiți.

Cuvântul nostru va fi spus cu alt prilej, după ce materialul propriu va fi publicat în altă parte. Până atunci rămânem la câteva observații:

1. În raport cu straturile sociale suprapuse *dela noi*, țărănimea noastră e cu multă probabilitate relativ mai bine înzestrată. În țările cu o civilizație mai înaintată, școlile au sustras țăranimii elementele de elită pe o perioadă de timp mai lungă, fenomenul selectiv începând acolo mai de timpuriu ca la noi. Acolo, elementele rurale întreprinzătoare scăpate de pericolul atracției școlii,

au găsit mai târziu totuși posibilități de migrațiune și plasare la oraș în întreprinderi comerciale și mai ales industriale.

2. Fenomenul social-biologic în discuție nu implică o judecată de valoare în sens pejorativ pentru straturile rurale. Întâi, pentru că inteligența singură nu dă măsura valorii biologice. Foarte inteligenți erau și Grecii decadenți din sec. II. și III. a. Ch. și urmașii lor, bizantinii, cari erau și mai decăzuți, cu 13—14 secole mai târziu. Dar câtă inferioritate de caracter ascundea strălucirea intelectuală! Al doilea, populația rurală e un corp nediferențiat, rezervoriul biologic al tuturor straturilor suprapuse. Polarizarea înzestrării naturale în societatea umană către vârful piramidei sociale are același caracter de determinism, analog bunăoară aceluși fenomen bio-chimic al aglomerării azotului către vârful trifoiului. Cu aceeași logică se poate vorbi de înzestrarea superioară a claselor de sus, cu care se poate vorbi de bogăția în azot a extremității superioare a unei plante. Firește că extremitatea inferioară e săracă în acest prețios element, dar asta pentru că extremitatea superioară i-l aspiră cu o necesitate inexorabilă. Chestiunile lateralnice ca: valoarea biologică a straturilor sociale și în deosebi a țărânimii, natura fenomenului de epuizare biologică a păturilor rurale și rezultatele din ce în ce mai slabe ale examenelor de bacalaureat dela noi, vor forma obiectul unui alt articol.

Priveliște asupra vieții sufletești a satului*)

de **Petrea Dascălu**.

De câte ori am înaintea ochilor pe purtătorii cămășilor albe, cămăși punctate cu pui, bănicei și cruciulițe, de atâtea ori îmi revăd copilăria și-mi retrăiesc tinerețea petrecută în sat, de unde am luat cu mine cele mai curate și luminoase icoane ale vieții și cele mai înSORITE aduceri aminte, a căror parfum îmi vor cădelnița drumul vieții până la sfârșitul lui.

Dar aducerile aminte a zilelor trăite în sat, pe lângă frumusețile câmpului, a văilor și codrilor, deșteaptă și părerile de rău după tot ce-a fost și nu se mai poate întoarce. Căci unde și când să mai pot găsi o panoramă mai fermecătoare, decât lunca copilăriei, unde a treia zi de Sfântul Petru, două-trei sute de coase străluciau în soare, ca tot atâtea diamante scumpe, iar cântecul gresuilor, lunecând pe ascuțișul oțelului, umpleau văzduhul în chiote ascuțite și prelungi. Iar cămășile albe, croite din pânză 'nălbită în zare de soare, fluturau ca niște steaguri de pace. În urma coșurilor vâjnoși se înșiruiau în alinieri drepte, poloagele, ca niște brâne de mătăasă verde.

Auzim pe mulți oameni de treabă spunând, c'au fost și trăit la țară, în sat. Unii se plâng, că era să-i mânânce uritul, pe alții întunerecul și plictiseala. O seamă dintre ei mărturisesc c'au întâlnit oameni răi, neînțelegători, invidioși, răzbunători. Alții își aduc aminte de laptele gras, untos și curat, de pâinea ca bumbacul, de mămăliga ca aurul, de strugurii ca mursa, de apa ca cristalul, de aerul ca spirtul, de parfumul fânului de curând cosit. Unii s'au dus în sat, la țară, sănătoși măr și s'au întors bolnavi. Alții s'au dus fără picur de vlagă în ei și s'au întors la oraș cu fețele îmbujorate de sănătate. Fiecare a văzut satul cu ochii lui și l-a judecat cu simțul și înțelegerea proprie.

---

*) Fragment dintr'o conferință ținută în fața unui public orășenesc, cu prilejul deschiderii Școlii țărănești de sub conducerea „Astrei” — Sibiu.

Dar dincolo de ce au văzut acești oameni, dincolo de pragul ochilor și înțelegerii lor, mai este un sat, o lume, o viață, pe care foarte puțini au ochi s'o vadă, urechi s'o audă, minte să înțeleagă, inimă să simțească.

E satul cu basmele — poveștile lui, cu cântecele, horele, baladele, legendele, chiuiturile, credințele, obiceiurile, farmecele, vrăjitoriile, descântecele, ghicituri, cimilituri, colinzi și alte nenumărate manifestări sufletești. E satul cu sufletul pus în mișcare, e comoara darurilor lui Dumnezeu, date din belșug, cum nu s'a dat mai din plin, mai cu mână largă altui popor din lume, cum ni s'a dat nouă, Românilor.

Doar a spus învățatul Delavrancea, că mulți dintre noi cunosc viața altor popoare, dar nu cunosc pe a neamului lor. Și adevărul acesta trebuie să doară pe mulți.

Vieța satului, — vorbim acum de latura frumoasă a acestei vieți, căci mai este o față a satului, cu sărăcie, năcazuri și suferinți, — e atât de încăpătoare, mult cuprinzătoare, adâncă și tainică, plină de înțelesuri, că numai cine a trăit viața desculță a satului, cine a adormit pe vatra cuptorului, legănat în leagănul basmelor, cine s'a însořit pe prispa căsuțelor, cu ferestruici căptușite cu izmă creață, laba găștii, cui i-a luminat poteca câmpului Carul mare, Rarițele, Calea Laptelui și ciobanul din lună, pe cine l-au mușcat scânteile focurilor păstorești, cine a odihnit pe cormanul plugului, a luat prânzul în umbra clăilor de fân, a crucilor de grâu, cui i s'a dat aluat printre fusceii scării, când a fost mușcat de câine, cui i s'a muls sân în ochi, cine a fost deochiat s'au i s'a descântat de bubă rea, de pocitură sau soare sec. Cine a horit în lungul brazdei, cine a chiuit la nunți și botezuri, cine a ars carne la lăsatul secului, acela și numai acela poate cunoaște aceasta parte sufletească a satului.

Toate popoarele din lume au aceasta comoară, duc, trăiesc aceasta viață sufletească, spirituală.

Dar în frumusețe, în tâlc nici a unui popor nu poate întrece pe a noastră.

Despre poveștile noastre, un mare iubitor a lor, sasul Adolf Schullerus a spus: „în bogăție și substanță, — adică în miezul lor, — comoara de basme românești, abia dacă poate să fie întrecută de aceea a vreunui alt popor”.

Țăranul român, omul satului, păstrătorul comorilor noastre. Dela naștere până la moarte, de când ursitoarele îi suflă calea norocului și până i se pune banul de vamă în mână, trăiește o viață de basm, de farmec și poezie, cari îi mai îndulcesc greul și amarul zilelor de muncă. Ce-ar fi de el, dacă în amarul luptei pentru trai, nu s'ar mai ivi și momente de ușurare cu vraja frumoseilor obiceiuri dela sărbători, boteze, cununii și altele ?

Omul satului nostru trăiește două lumi, una ce să vede și alta în care crede. Una plină, vârfuită cu lipsuri, rele, greutateți, alta a uitării lor.

Vieța satelor s'a scurs în șirul veacurilor pe matca acestor creațiuni proprii lor, într'un plutit drept, fără opriri, fără popasuri, fără salturi și hopuri, închinându-li-se lor ca unor sfinte liturghii.

Aici a fost tăria lor. Așa și-au păstrat ființa lor, în ciuda tuturor asupririlor.

Cu cercetarea acestor creațiuni românești s'au ocupat acum sunt 150 de ani unii învățați străini ca filosoful Gotfried Herden, care a strâns și tradus în limba germană cântece de-ale multor nații din Europa, botezându-le foarte nimerit: „Glasuri de-ale popoarelor“.

El spune despre cântecul poporal: „el cântă istoria, tainele și minunile, semnele profetice ale poporului. Cântecul poporului e o floare, care arată poporul cu limba și țara sa, cu indeletnicirile sale, cu patimile, scăderile, trulia, muzica și chiar sufletul său“.

Un poet polon, le numește sicriu sfânt, în care se păstrează speranța și credința poporului. Le mai spune și floarea care leagă timpurile vechi cu timpurile noi.

Frații Grim încă au tradus o mulțime de cântece și basme românești în limba nemțească.

Italianul Vico le dă în vileag în limba lui, numind puterea de creație a poporului: înțelepciune vulgară, adică înțelepciune simplă țărănească.

Profesorii din Paris, Michelet și Ouinet au cules cu studenții români, pe cari îi aveau sub mâna lor, o mulțime de cântece și basme românești. Ei au avut numai cuvinte de laudă la adresa poporului, care a putut făuri astfel de comori.

Michelet studiind limba folklorului, într'atâta s'a îndrăgostit de el și de poporul de jos, încât cea mai mare fericire, o simțea scriind pentru oamenii simpli, ca să-l înțeleagă. Contrar celor ce se cred la noi, că din ce scrii mai savant, să nu te înțeleagă oricine, ești mai învățat, vrednic de laudă.

Michelet a învățat istoria, a cunoaște și a îndrăgi poporul român numai cunoscându-i cântecele și basmele lui.

Secretarul particular al Regelui Carol I, francez din Elveția, ocupându-se, — pentru a învăța românește, — cu folklorul românesc, a găsit, că în comoara de gândire românească, pe lângă frumusețea mișcării și a înțelesului, ea cuprinde cea mai mare bunăcuviință și bunătate de suflet.

Au spus-o străinii, că în basmele Românilor e mai multă bunătate, decât în ale Francezilor, sunt mai serioase, mai aproape de realitate, de adevăr, decât ale Italienilor și mai puțin închiuite decât ale Germanilor.

Slovacul Ioan Iarnik Urban, care de dragul cântecelor și-a chiuiturilor noastre a învățat românește, a cules din gura poporului, — în tovărășie cu A. Bârseanu, — sute de cântece și strigături. Acest străin, care cunoștea mai multe limbi, a făcut asemănare între frumusețele basmelor românești și între a altor neamuri, găsind că nici un popor nu are o limbă atât de măiastră, fermecătoare, în basmele lui, ca poporul românesc.

Și intradevăr, cu cât tâlc, cât de frumos, măiestrit, se exprimă poporul de jos! El zice despre vreme: „când se 'ngână ziua cu noaptea, când sosește alba 'n sat, se scoală cu noaptea 'n cap, în crucea 'namezii, în cumpăna nopții, în amurg, la toacă, pe la prânzul mare, în ceasul strigoilor“.

Despre ceva iute, grabnic, zice: „cât ai bate din palme, cât clipești din ochi, pân' te freci la ochi, cât ai soarbe un picur de apă, până zici: unul.

Despre spaimă, spune: „tremură ca frunza, i se făcu părul măciucă, il furnică sub piele, tremură carnea pe el, îi sări inima dela loc, i se ridică părul în sus“.

Bătănețea o aseamănă cu Dumnezeu, cu zăpada: „cât Dumnezeu de bătrân, alb ca zăpada, cărunt ca zăpada, nins pe cap“.

Despre un om tare, puternic, zice: „cât un munte, ca fierul de tare, sfarmă peatră, strâmbă lemne, un sghiab de om, un uriaș“.

De omul mic, pipernicit, spune: „de-un cot cu barbă cu tot, mic, să-l pierzi printre degete, mare cât iarba 'n cărare, un ciot de om”.

Astfel de împerecheri, asemănări, ticluri nu se prea găsesc în limba păturii de jos a altor popoare.

„Să nu-ți spun câteva, să-ți cearnă țărâna din pod, după cap”, — că vezi Doamne, când vei auzi ce-ți spune, vei pleca capul de rușine.

Folklorul, adică știința poporului, nu trebuie uitată, părăsită. Ea trebuie adunată, culeasă, rânduită și păstrată, cum se păstrează anafura, cu sfințenie.

S'a dovedit, că un cântec sau altă creație a poporului, trăiește cam două sute de ani, în amintirea, în gura poporului. După acest timp, se uită și altul îi ia locul.

Câtă jale nu se desprinde din:

— *Eu mă duc, mă prăpădesc*
Ca un cântec bătrânesc.

Leagănul neamului nostru a fost satul. Aci în căscioarele cu târnațe înflorite, cu podmoale scorojite de vânturi și arșițe, bătute de vânturi aspre, de ploii și ninsoare, cu ferestruicele umbrite și căptușite de izmă creață, de mușcată, aici sub buzduganul de grâu dela grindă și sub mătăuzul dela icoană, sub culmea ștergarelor și-a velnițelor, pe vatra cuptorului, în clocotul ciauului cu mămăligă, aci s'a născut, s'a țesut povestea cea fără sfârșit a neamului, aci s'a păstrat în vremuri de restriște sufletul românesc.

De aci, din cuibul familiei s'au resfirat pe culmea dealurilor, în umbra văilor, spre înălțimea munților, în largul câmpiilor, în lumina focurilor, în claca boierilor, în urma plugurilor doina cea de jale, hora de veselie, poveștile fermecătoare, cimiliturile glumețe și pișcătoare. Aci s'a cântat amarul, bucuria și nădejdea.

Aci s'a născut limba neaoșe românească, limba vechilor hrisoave. Aci, în modestele căsuțe, au intrat tiptil ursitoarele ca să sufle noroc sau nenoroc noului născut. Dacă i s'a sorocit moarte înainte de botez, de încreștinare, sufletețul lui s'a prefăcut în vârcolaci, cari mânăncă din lună. Dacă ursitoarele sunt darnice

cu firul vieții, nou născutul crește într'o zi ca 'n două, în două ca 'n nouă și 'n nouă ca 'n nouăzecișinouă. Până la botez ai casei il păzesc bine, căci îl pot schimba măiestrele sau alte duhuri nevăzute. De aceea, ca armă de apărare se mai pune în leagăn și o sculă din fier: cuțit, vătrai, etc.

În a opta zi, noul venit în lume, e îmbrăcat în cămășuță și scutece curate, aduse de nașe. Moașa îi pune banul de argint în fașe, după care ceremonie e dus pe brațul drept al nașei la biserică, unde prin sf. botez se lapădă de satana și se împreună cu Dumnezeu, primind nume de sfânt sau un nume drag familiei.

În ziua aceea e mare bucurie în casa cu un om mai mult. Se mânâncă, se bea și se veselesc de dragul, că s'a mai încreștinat un suflet. Când pruncul adoarme, mama suflă peste față, ca să se alunge duhurile rele, se face semnul sf. cruci. Va fi cu grije să nu-l petreacă cu pasul, ca să nu se oprească din crescut. Dacă plânge îi dă sân, mai întâi din dreapta, apoi din stânga, să fie deștept și nu nătâng. Dacă nu se oprește din scâncet, îi deochiat. Repede i se sting cărbuni.

În baie i se pune ban de argint și o bucată de fier, să fie tare ca fierul. În anii prunciei i se mulge sân în ochi, să nu capete albeață. Când e bolnav i se descântă de bubă rea, de soare sec, de furteață, de întânchinare, de amețeli.

Seara, când pică de obosit, bunica îi spune povești cu Făt-Frumos, Ileana Cosânzeana, bălauri cu nouă capete, Verde Împărat, Roșu Împărat, cu șolomonari, cari poartă ploile, toate numai pentru a-l ține treaz, până fierbe mămăliga și pune masa.

Când se trezește din visuri urite, că a căzut din vârful șurii sau s'a luat taurul satului după el, i se dă trei inghițituri de apă, sau aluățel printre fusceii scării, ca să nu-l cuprindă frusul, boala rea, din frică.

Când pleacă băiatul întâi la colindat, cu steaua, cu irozii, se crede om mare. De-acum intră în împărăția curajului. De cum simte perisorii sub naș, încearcă să horească, să chiuiască, merge treptat spre junia pe care abia o așteaptă. Intră cu junii, la bute, în horă, cu țurca, fură năframa fetei iubite, îi pune frunza de fag în poartă la Sf. Gheorghe, armindenul la Rusalii. În schimb fata aruncă la Sânziene și cununa lui pe casă: a-cui cade întâi, acela rupe dragostea, abia infiripată.

Spre anul recrutării își trăiește din plin vieța sufletească. Doineste și iară doineste. Doineste de dragoste, de bucurie, de jale, de urit, de dor.

*Mândro de dragostea noastră
Au răsărit flori pe coastă.*

Și :

*Neamțule mă iei, mă duci
Chiar în graniță la Turci.*

Pe Neamț și pe Turc încă nu l'a uitat Ardeleanul. Dela pomenirea lor în cântecul poporului încă nu au trecut cele 200 de ani ai uitării.

Flăcăul satului nu poate lipsi din Dealul Mare sau Dealul Viilor, unde în seara lăsatului de sec, unde se arde carnea, în opăiți de paie. De aici își strigă și el batjocura lui, spre rușinea fetelor și-a nevestelor :

*Dela poarta noastră
Până la a voastră
Șapte roate ferecate
De — (cutare fată) acățate.*

Dar când pe purtătorul buzduganului, — la claca părintelui sau a primarului, — nu-l poate uda nime ? Cât de țațoș, cât de mândru se ține.

Și câtă duioșie, nu pun secerătoarele în cântecul :

*Stăpâne, stăpâne
Gată-mi-te bine,
Buzduganu-ți vine.*

Dar când se înțeleg doi : fecior și fată, pentru a lega căsătorie, prin câte ceremonii nu au de trecut. Dela datul mâinii, până se văd în rând cu lumea, au de trecut peste un întreg lanț de obiceiuri, care de care mai mistic, mai caracteristic. Astfel sunt : înțelesul părinților, al tinerilor, cerutul mâinii prin pețitori, aranjarea zestrei, datul mâinii înaintea preotului, cinstea pânzii, huțele, chemătorul, vornicitul, plânsul miresei, pășitul pe pânză, legatul uliței, încuiatul porții, schimbatul miresei, cinstea miresei și alte multe.

Dar tânărul rupt din mijlocul familiei, al satului și aruncat în creerii munților, ca cioban, ca muncitor de pădure, credeți, că nu-și făurește cântecul dorului de sat, de oameni ?

*La Sfânta Măria Mare
Cobor oile la vale
Și cobor și nu mai vin
Pân' la Sfântul Constantin.*

Aci, în creier de munte își duce el vieța lui simplă, dar plină de închipuiri, aci, alături de măiestrele, cari au purtat pe sus, peste nouă hotare, pe ciobanul, care a cutezat să cânte din fluer „cântecul măiestrelor”, cu cele nouă întorsături. Aci stă de vorbă cu Strâmbă-lemne, Sfarmă-piatră. Aci îi jură credință iubitei sale, care absentă fiind, nu știe nimic :

*Că nu te spui nimănui
Nice crucii bradului,*

Câtă seriozitate, câtă evlavie au ciobanii în ținuta lor, când leagă turma, pentru a fi ferită de atacul fiarelor :

*Lupi din nouă hotare,
Să vi se înțeleste gura...
Când vă veți apropia de turma mea...*

Dar seara, după cină, când răsturnați pe glugi înflorite și cojoace mițioase, cu ochii pe Calea laptelui, după stelele căzătoare, ale oamenilor, cari mor, când vin din negura vremilor: iele, fete de împărat, scorpionii și șolomonari, bălauri, Mama pădurii, Crivăț împărat și stau de vorbă cu ei, până ce adorm și se cufundă în o altă lume, în lumea visurilor.

Când în amurguri, din pisc în pisc, se sbate, se frământă doina din fluer, doina de jale, doina ciobanului, care și-a pierdut oile.

.....

Am auzit și ascultat în toamna anului 1914, în Galiția, aproape de râul San, un cântec, singurul cântec, prin care vorbea nu un suflet, nu un om, ci o întreagă armată, un întreg neam, care avea simțul, că nu știe pentru ce se luptă :

*Împărate, împărate
Pune pace, nu te bate
Că-ți pier cătanele toate.*

Iată, cinstiți boieri, D-Voastră, un colțișor din viața acestor elevi ai școlii țărănești.

E mult însoțit acest crâmpciu de viață la țară, dar își are și părțile lui umbroase.

Îmbelșugat ar fi secerișul culegerilor de creațiuni spirituale, dar și de plivit este mult loc și multe burueni.

Inrolați-vă în oastea celor, cari doresc și una și alta!

Școala superioară țărănească a „Astrei“ dela Șimleul-Silvaniei (jud. Sălaj)

de **Ion Breazu.**

În Februarie 1938, într'unul din turneele de propagandă din Nordul Transilvaniei, am făcut un popas la Șimleul-Silvaniei, unde am discutat cu dl Dr. I. Ossian, directorul liceului „Simeon Bărnuțiu“ și președinte proaspăt ales al despărțământului „Astrei“ din această localitate, posibilitatea intensificării activității acestei organizații a noastre cu un trecut atât de vechiu și de plin de vrednicie. Mai ales sub conducerea de lungă durată a lui Alimpiu Barbulovici, vicarul cu gură de aur și cu inimă de leu, despărțământul Silvaniei ajunsese cetatea cea mai puternică a „Astrei“ din această regiune. Au mai fost acolo și după războiu câteva licăriri de viață. În anii din urmă activitatea despărțământului se stinsese însă cu totul.

Între mijloacele de a o aprinde din nou, propuneam dlui Ossian unul care a dat rezultate atât de frumoase în alte despărțăminte: școala țărănească. Dela început s'a ridicat o mare piedecă în fața acestei realizări, piedecă de care se izbesc aproape toate despărțămintele noastre: lipsa localului unde să fie găzduiți țărani. Am propus atunci o colaborare cu Școala de Agricultură de gr. I, din apropierea Șimleului, de a cărei existență știam, dar pe care n'o cunoșteam mai de aproape. Astfel a ajuns în obiectivul preocupărilor noastre această instituție, menită să aibă un rol istoric în dezvoltarea școalelor noastre țărănești.

Din informațiile pe cari ni le-a dat dl Ossian atunci, precum și din cele pe care le-am cules a doua zi la Zălau, am rămas cu convingerea că Școala de Agricultură dela Șimleul-Silvaniei este o instituție moartă, cu elevi de mântuială, dintre cari nici jumătate nu se angajează în agricultură, ci devin tot felul de mici funcționari: scribi prin percepții sau agenți de poliție, ba unul din ei ajunsese... chelner. Singura posibilitate de salvare a ei ar fi transformarea ei în Școală superioară țărănească. În felul acesta, ar

servi nevoile populației românești a Sălajului, devenind mijlocul cel mai puternic de progres al satelor din acest județ.

Fiind solicitat de dl Președinte al „Astrei“, dl Dr. I. Ossian a înaintat în Martie anul trecut un memoriu în care a descris școala și a făcut propuneri de transformare a ei în școală superioară țărănească. Din inventarul alăturat acestui memoriu se putea constata că Școala dispune de un teren de 440 jug. de pământ, de clădiri, mașini unelte, animale, etc. într'o valoare totală de aproximativ 5 milioane și jumătate lei. Pe temeiul acestor informații, dl Președinte al „Astrei“ a prezentat apoi dlui Ministru al Agriculturii Prof. Ionescu-Sisești, un memoriu, în care, după ce arată greutățile pe care le întâmpină „Astra“ în organizarea școlilor sale țărănești din pricina lipsei de fonduri și de localuri, propune Ministerului întemeierea de școli țărănești permanente, în colaborare cu Asociațiunea noastră. Idealul ar fi — se spunea în acel memoriu — ca fiecare județ să aibă o astfel de școală a țăranilor. Fiind vorba însă de o experiență nouă, care trebuie făcută cu întreagă chibzuința necesară, dsa propune deocamdată transformarea în acest scop a Școlii de Agricultură dela Șimleul-Silvaniei în următoarele condițiuni: 1. Școala să adăpostească anual, în mod gratuit, 3—4 serii de țărani, știutori de carte, cu armata făcută și cu gospodărie proprie. Durata seriilor să fie de două luni, elevii fiind obligați să revină la școală pe câte 5 zile, la practică, în sezonul agricol; 2. Elevii să fie recrutați de despărțămintele „Astrei“ din jud. Sălaj; 3. Școala să fie condusă de o Eforie; 4. Directorul Școlii să fie numit de Minister la propunerea „Astrei“; 5. Corpul profesoral să fie alcătuit din actualii profesori ai Școlii și din conferențieri propuși de Eforie; 6. Cheltuielile Școlii să fie suportate de Minister. „Astra“ va retribui numai profesorii propuși de ea; 7. Învățământul să aibă un caracter de educație integrală, după modelul învățământului din școlile țărănești ale „Astrei“; 8. În predarea lecțiilor să se aibă în vedere mediul, necesitățile și gradul de pricepere al elevilor. Să se caute mai ales trezirea în sufletele acestora a dragostei de sat și de îndeletnicirile egricole.

Conducerea „Astrei“ a crezut apoi că problema școlii țărănești permanente este atât de importantă încât se cuvine să fie discutată de toți aceia care au făcut cercetări în această direcție, sau au colaborat la realizarea numeroaselor școli țărănești ale

„Astrei”. De aceea ea a fost așezată pe ordinea de zi a conferinței președinților de despărțăminte care a avut loc la Cluj, în 14 Mai 1938. În urma unei comunicări a dlui prof. N. Săulescu, dela Academia Agricolă din Cluj, membru în secțiunea social-economică a „Astrei”, comunicare întemeiată pe o adâncă cunoaștere a problemei și străbătută de o puternică și caldă convingere în viitorul școalelor țărănești, ideea școlii permanente a cucerit pe toți cei care au luat parte la conferință, fiind așezată în programul de muncă al „Astrei”.¹⁾

Trebue să o recunoaștem însă — și o facem cu un sentiment de adâncă grațitudine — că ideea școlii țărănești permanente nu s'ar fi putut realiza, dacă n'ar fi găsit dela început o largă înțelegere și un sprijin neprecupețit la dl Ministru al Agriculturii Ionescu-Sișești. Dsa a urmărit totdeauna cu un viu interes experiențele făcute în acest domeniu de „Astra” și de Fundația Culturală Regală „Principele Carol”. În legea de reorganizare a învățământului agricol, dată publicității în toamna trecută, se acordă acestor experiențe o largă sollicitudine. Dsa a declarat-o în repetate rânduri că învățământul nostru agricol mediu și inferior n'a dat până acum rezultatele dorite. Țărănimea în deosebi n'a câștigat aproape nimic de pe urma lui. De aceea el are nevoie de o transformare radicală orientată înainte de toate spre nevoile satului.

Prin deciziunea Nr. 178.389 din 8 Iulie 1938 Ministerul a hotărât deci transformarea Școlii dela Șimleul-Silvaniei în Școală superioară țărăneasă. În același timp, a numit o comisiune mixtă care să studieze la fața locului posibilitatea de transformare a instituției, să elaboreze detaliile de colaborare dintre Minister și „Astra” și să prezinte un proiect de convenție definitivă între cele două părți. Din pricina vacanței — și din alte motive pe care nu le mai amintim — această comisiune nu și-a putut începe lucrările decât în Septembrie anul trecut. Tratatul între Minister și „Astra” au continuat într'un spirit de largă înțelegere, până în 20 Octombrie, când a fost semnată convențiunea pe care o alăturăm în anexă.

Întârzierea acestei convenții ne-a împiedecat să facem propaganda cuvenită în jurul școlii. În 8 Oct. au fost convocați la

¹⁾ Comunicarea dlui prof. N. Săulescu a fost publicată în *Agricultura Nouă* din 1938, un rezumat al ei împreună cu debaterile care au urmat-o, a apărut în *Buletinul eugenic și biopolitic*, 1938, p. 114—121.

Zălau toții președinții de despărțăminte din jud. Sălaj, precum și reprezentanții autorităților, în frunte cu dl col. Petrescu, prefectul județului. Din partea conducerii „Astrei” au luat parte la această consfătuire dl prof. Săulescu și cel ce semnează aceste rânduri. S'a hotărît cu acest prilej să se facă propagandă pentru școală în toate comunele din județ.

Cursurile întâiei serii au început la 25 Octombrie și au durat până la 18 Decembrie. S'au prezentat 25 de elevi de pe întreg teritoriul județului. Din diferite motive, 7 dintre ei au părăsit școala. Am asistat aici la același proces suletesc pe care l-am observat la un mare număr din școlile noastre țărănești. Țăranii sunt la început bănuitori, la sfârșit însă sunt cuceriiți cu toții de ideea școlii și unele din cele mai mișcătoare scene sunt serbările de încheiere a cursurilor, când elevii își arată cu lacrimi în ochi recunoștința pentru învățătura primită și dragostea cu care au fost înconjurați.

S'au predat în total, în acest răstimp, 284 de ore, dintre care 103 din domeniul agriculturii, 102 de cultură generală 70 de practică în fermă și grajduri și 9 de igienă. Materiile predate au fost: Agricultură, Fitotehnia, Apicultură și Cooperăția, predate de dl Pavel Leu, directorul școlii, Zootehnia, Viticultura, Economia Rurală și Pomicultura, predate de dl prof. D. Munteanu, Contabilitatea și Agrimensura, predate de dl Ioan Margina, secretarul contabil al Școlii, Medicina veterinară, predată de dl Dr. Emil Cibul, medic veterinar, Limba română, Geografia, Matematica, Educația Națională și Socială, Exerciții de lectură și scris, predate de dl Ioan Labo, profesor de cultură generală al Școlii. Despărțământul Șimleu al „Astrei” a pus la dispoziție profesori de Religie (prof. C. Andrea), Istorie (prof. Sabin Paul), Drept (av. Dr. E. Olteanu), Igienă (Dr. N. Cotoiu și Dr. I. Bârcă), Muzică (Inv. H. Penescu). Programa analitică a fost alcătuită de Eforie cu colaborarea corpului profesoral al Școlii. Ea are un caracter provizoriu. Sperăm ca după experiența primului an, să poată fi dată publicității, împreună cu alte considerații asupra elevilor și a organizării interne a școlii.

Elevii au vizitat 4 gospodării fruntașe din comuna apropiată Periceiu, ferma Simonec din Șimleu și domeiul dela Balc. Pretutindeni au fost primiți cu multă dragoste. Toate instituțiile locale s'au arătat de altfel foarte înțelegătoare pentru această Școală,

menită să devină pârgăia cea mai de seamă pentru progresul satului sălăjean. Cheltuielile de drum ale elevilor au fost acoperite de despărțăminte; „Astra” Centrală a dăruit Școlii un aparat de Radio, iar Camera de Agricultură, pe lângă subvenția anuală înscrisă în bugetul instituției, a dat elevilor premii în unele agricole și cărți. Dl Prefect al Județului a asistat la deschiderea cursurilor, iar dl revizor școlar, atât la deschidere, cât și la închidere. Din partea conducerii centrale a „Astrei”, dl prof. N. Săulescu și subsemnatul, am făcut trei deplasări la Școală, cu care ocazie au avut loc ședințe ale Eforiei.

Astfel a pornit la drum cea dintâi Școală superioară țărănească de dincoace de Carpați. Greutățile au fost numeroase, dar voința de a o întemeia și încrederea în viitorul ei, le-a biruit pe toate. Seria a doua a cursurilor a început la 15 Ianuarie cu 30 de elevi. Avem credința că seriile următoare vor fi și mai populate. Cei mai buni propagandiști pentru școală sunt elevii înșiși. Când aceștia se vor răspândi în toate satele, Școala va fi nevoită să refuze elevi, atât de mare va fi numărul acelor care vor alerga să-i primească învățăturile.

Anexă.

Convențiune

încheiată între Ministerul Agriculturii și Domeniilor, reprezentat prin dl Ministru Prof. G. Ionescu-Sișești și Asociațiunea „Astra”, reprezentată prin dl Președinte Prof. Dr. Iuliu Moldovan (în urma hotărârii Comitetului Central din 13 Octomvrie 1938), cu privire la Școala superioară țărănească din Șimleu.

1. Ministerul Agriculturii și Domeniilor dă în folosința „Astrei”, pe timp de 10 ani Școala inferioară de agricultură din Șimleul-Silvaniei cu tot patrimoniul ei, așa cum este consemnat în anexă, în scopul de a întemeia o Școală superioară țărănească după modelul experimentat de această societate.

După expirarea termenului de 10 ani, convențiunea prezentă se poate reînnoi.

Ministerul nu poate revoca în acest interval convențiunea decât după cel puțin 5 ani de încercare cu un preaviz de un an și cu condițiunea dacă pune la dispoziția „Astrei” mijloacele pentru a înființa în altă parte, în aceleași condițiuni o școală superioară țărănească. „Astra” are dreptul de a rezilia — la propunerea Eforiei și cu un preaviz de un an — oricând această convențiune;

2. Școala cu întreg patrimoniul rămâne proprietatea Ministerului;

3. Intreg personalul didactic, administrativ și de serviciu al școlii rămâne în sarcina bugetară a Ministerului, în afară de profesorii puși la dispoziție de despărțăminte „Astrei” din județul Sălaj, pentru specialități în plus, cerute de acest tip de școală ;

4. Cheltuielile materiale ale școlii se vor acoperi din : a) Contribuția anuală a Ministerului Agriculturii cu destinația sumelor date în anii din urmă, însă, în limita posibilităților bugetare ; b) Subvenția Camerii de Agricultură a județului Sălaj și c) Venituri proprii.

Ministerul și „Astra” nu au obligațiunea de a da și alte fonduri pentru funcționarea școlii și pentru administrarea și exploatarea bunurilor decât în măsura în care le va îngădui bugetul ;

5. Conducerea tehnică, controlul și supravegherea școlii va fi încredințată unei Eforii, compusă din : 1. Președintele „Astrei”, 2. dl Prof. Săulescu, profesor la Academia de Agricultură din Cluj, membru în secțiunea social-economică a „Astrei”, 3. Directorul Serviciului Agricol al județului Sălaj, 4. Președintele Camerii de Agricultură a județului Sălaj, 5. Președintele despărțământului „Astrei” din Șimleul Silvaniei, 6. prof. Ion Breazu, secretarul „Astrei”, și 7. Directorul școlii.

Eforia va ține ședințele sale cu cel puțin doi reprezentanți ai Ministerului, dintre care unul va fi directorul Școlii și cel puțin doi ai „Astrei”, dintre care nu poate să lipsească președintele despărțământului Șimleu. Ea va lucra sub conducerea președintelui general al „Astrei”, sau a delegatului său ;

6. Directorul școlii va fi numit de Ministerul Agriculturii și Domeniilor, la propunerea „Astrei”. El este responsabil de gestiunea, administrația și bunul mers al școlii față de Eforie, iar de inventar față de Minister ;

7. Eforia va supraveghea bunul mers al școlii. Ea va elabora programa analitică și regulamentul intern de funcționare. Eforia este autorizată să asigure executarea acestei programe și respectarea regulamentului și să propună Ministerului la sfârșitul fiecărui an schimbări în personalul didactic, administrativ și de serviciu al Școlii. Ministerul își ia angajamentul să ducă la îndeplinire aceste propuneri, conform cu dispozițiunile legale în vigoare ;

8. Eforia alcătuiește bugetul intern al școlii care va fi supus aprobării către Ministerul Agriculturii și Domeniilor ;

9. În ce privește, gestiunea, școala va funcționa în conformitate cu dispozițiile Legii de organizare a învățământului agricol mediu, inferior și de popularizare, publicată în Monitorul Oficial Nr. 227 din 30 Septembrie 1938.

10. Școala va adăposti deocamdată trei serii de câte minimum 30 și maximum 50 elevi țărani. Cursurile seriei I vor dura de la 25 Oct. la 22 Dec., ale seriei II de la 15 Ian. la 15 Martie, iar ale seriei III de la 15 Martie la 30 Mai (întru cât în acest timp cad Sărbătorile Paștilor, când se va lua vacanța) ;

11. Absolvenții școlii vor fi chemați la lucrări practice speciale pentru un timp de cel puțin 5 zile în cursul lunilor Iunie—Septembrie ;

12. Elevii țărani vor fi recrutați de către Asociațiunea „Astra” ;

13. Întreaga lor întreținere cade în sarcina școlii ;

14. În timpul liber profesorii școlii se vor deplasa la absolvenții școlii țărănești pentru a supraveghea și a îndruma învățăturile primite ;

15. Asociațiunea „Astra” va raporta Ministerului la sfârșitul fiecărui an școlar despre mersul școlii;

16. Legătura între școală și autoritățile superioare se va face exclusiv prin Eforie resp. Prezidiul „Astrei”, prin care se va îndrepta orice corespondență. Nici o hotărâre privind școala, luată fără asentimentul Eforiei resp. Prezidiul „Astrei”, nu este valabilă;

17. Școala va purta numirea de „Astra Școală superioară țărănească Șimleu” și va beneficia de toate drepturile fixate de lege pe seama școlilor agricole de sezon;

18. Un regulament și o programă analitică vor completa această convențiune.

Din partea „Astrei”:
ss. **Dr. Iuliu Moldovan.**
Președinte.

Din partea Ministerului
Agriculturii și Domeniilor:
ss. **T. Măndru.**

In baza ord Nr. 270267/1938.

† *Romul Simu. S'a stins din viață, după o activitate laborioasă și vrednică de remarcat, în cadrele Societății noastre, fostul secretar administrativ al „Asociațiunii”. A împlinit frumoasa vârstă de 82 de ani.*

La adunarea generală din 1927, dela Sibiu, s'au rostit cuvinte de laudă, la împlinirea a treizeci de ani de activitate, în birourile societății, în termenii următori: „devotat, priceput și neobosit slujitor, care a fost „martor al acestor momente importante din viața și activitatea Asociației și — în deosebi — lucrător în rândul prim pe terenul culturii naționale; competența sa i-a asigurat întotdeauna un loc de cinste, dar și de mari și grele răspunderi. Se cade dar să găsim în suflătele noastre accentele unui profund și sincer sentiment de recunoștință și în generozitatea noastră prețuitoare o cuviincioasă răsplătire a meritelor câștigate prin munca celor 3 decenii”. Romul Simu a mai servit până în 1930, când a fost trecut la binemeritata pensie.

Lăsăm să urmeze câteva date bio și bibliografice:

Romul Simu s'a născut în comuna Ciufud, (jud. Alba), în anul 1857 și a urmat școala primară și liceul în Blaj. Tot acolo a urmat și școala normală. Din 1875 Febr.—Sept a fost învățător sec. la școala grănițerească din comuna Orlat (jud. Sibiu). 1875—1878 învățător dirigent la școala grănițerească din Ohaba (jud. Făgăraș); 1878—1896 învățător dirigent la școala grănițerească din Orlat, iar dela 1896 până în 1898 învățător la școala gr. cat. din Sibiu, îndeplinind din Dec. 1897 până în 31 Aug. 1898 și postul de cancelist al „Asociațiunii”.

Din 1 Sept. 1898 a rămas numai în serviciul „Asociațiunii”, în calitate de arhivar-cancelist, post ocupat până la începerea războiului, în 1 Aug. 1914, când i s'a încredințat și suplinirea postului de secretar administrativ, suplinind și agende de ale secretarului literar și de ale casierului. În Febr. 1920 a fost numit secretar administrativ la „Asociațiune”. Din Sept. 1904 a avut și calitatea de membru suplinitor în comitetul central până după războiu. Din Oct. 1904 a fost membru activ în Secțiunea economică și referent al acesteia până în a. 1910. În a. școlar 1919/20 a funcționat ca profesor titular și director al școalei de ucenici din Sibiu, organizând această școală.

A lucrat deci 24 de ani și mai bine în învățământ și peste 30 de ani în serviciul „Asociațiunii”.

Ca scriitor popular și pedagog a colaborat la multe reviste și foi, contribuind cu prețioase lucrări la propășirea învățământului și literaturii propagandistice populare. A colaborat la: „Foaia școlastică” din Blaj, „Școala română” din Sibiu, „Foaia Poporului” din Sibiu, „Revista economică” (timp de 15 ani), „Țara noastră” din Sibiu — apoi la „Tribuna” (Sibiu), „Gazeta Transilvaniei” (Brașov), „Unirea” (Blaj), „Economul” (Blaj). A condus timp de 6 ani „Reuniunea învățătorilor gr. cat. din jud. Sibiului.

A adunat, în anii 1884 și 1885, sute de coale pentru studiul „Înmormântarea la Români” de S. Florian Marian.

A obținut premii pentru cultura pomilor: un premiu dela desp. Sibiu al „Asociațiunii” pentru o lecțiune practică din limba română — publ. în „Transilvania” 1881, ca model. Alt premiu pentru „Monografia economică a comunei Orlat”.

publ. în 1894 de „Reun. rom. de agric. din jud. Sibiu

În 1894, 1895—6 a fost secr. al desp. Săliște al „Asociațiunii“.

A fost secr. și mai apoi președ al băncii populare „Brădetul“ în Orlat (1893—1896).

Conferențiar popular în cadrele „Asociațiunii“ și ale „Reun. rom. de agricultură din județul Sibiu“, la care a fost membru în comitet din 1898, fiind conferințe mai ales despre stupărit.

A scris: 1. „Cartea stugarului sătean“, publ. în 2 ediții de „Reun. de agr. din jud. Sibiului“. 2. „Comuna Viitorul“, publ. mai întâi în „Țara noastră“ și în două ediții în „Bibl. pop a „Asociațiunii“. A colaborat la „Enciclopedia Română“.

† Ion Neagoe. Cu durere încrețim la răbojul întâmplărilor și moartea fostului conferențiar al „Asociațiunii“, a lui Ion Neagoe, din 1923 și până în 1928. Absolvent de teologie — a intrat în șirurile propagandiștilor culturali, cutreierând ținuturile și fiind conferințe în numele societății noastre — dând informații și înjghebând nuclee nouă. A lucrat cu râvnă, atât afară, cât și în biroul central, unde a avut de lucru mai cu seamă cu terenurile pentru „Casele Naționale“.

H. P. P.

Spicuri din activitatea despărțămintelor.

Serbarea Unirii la Mediaș. În urma circulației „Asociațiunii“ prin care despărțămintele erau îndrumate să dăruiască zilei de 1 Dec. toată dragostea lor de țară, Mediașul a reușit să organizeze o strălucitoare festivitate la care au luat parte toate instituțiile civile și de stat, întreg tineretul și armata. Au ținut cuvântări dl *Const. Mușlea* președintele „Astrei“ locale și dl *Horia Teculescu*, președintele desp. județean, ca totdeauna

avântat, hotărit, convingător. Afară de poporul Mediașului au umplut piața și străzile orașului țărani cercurilor culturale din *Moșna, Dârlos, Bratei, Copșa Mică, Ighiș, Râchiș* în număr de peste 700 cu fanfare și steaguri. Premilitari, străjeri, elevi de ai școlii tehnice a aviației, soldați, pompieri, au alcătuit o mare de capete și inimi românești mișcate de marele eveniment. Patru coruri au dat glas simfiriei obștești cuprinzând în valul entuziasmului mulțimea.

Conducerea desp. Mediaș s'a dovedit și de data aceasta harnică și pricepută.

Al. D.

Despărțământul Iza al „Astrei“ Maramureș ne dă știrea că a organizat în comuna *Dragomirești* două conferințe populare, una ocupându-se despre „Școala țărănească“ (*Păr. Gh. Cosma*), cealaltă despre „Noua constituție (*Dr. Marcu*). La 21 August tr. s'a desfășurat o reușită serbare cu teatru, coruri și declamări.

Al. D.

Despărțământul „Astra“ din Gherla ne informează asupra harniceii sale activități din anul trecut. S'au ținut 17 conferințe cu subiecte din igienă, istorie, probleme de educație a mulțimii, la *Bu-nești, Tiop, Rebrisoara, Gherla, Orman și Dej*. Au vorbit dnii *Emil Precup*, președintele despărțământului Gherla, *Dr. V. Balint, N. Hristea, C. Simionescu, Ion Călugăru, H. Mihăilescu, S. Mihali și V. Opraru*. O bogată activitate s'a desfășurat în cadrul Șoimilor, participându-se la serbarea din Cluj dela 13 Iunie 1937, la șoimiada dela *Achileul Mic și Mintiuul Gherlii*, la serbarea dela *Livada*, la *Alba Iulia* Fanfarele din *Mintiu și Livada* au colindat de Crăciun, iar Șoimii din *Livada* au dat un concert țărănesc foarte izbutit la Gherla.

Despre școlile țărănești dela *Livada* — una pentru bărbați și alta pentru

femei — s'a referat cu alt prilej. Mai semnalăm în sfârșit frumoasa danie ce s'a făcut fanfarei din *Mintiu*, căreia i s'au dăruit instrumente pentru suma de 24.638 Lei. De asemeni două fete au primit costume naționale.

Despărțământul nostru dela Gherla continuă a fi una din organizațiile noastre inimoase care poartă cu demnitate standardul „Astrei”. *Al. D.*

Desp. Gârbou, jud. Someș, și-a ținut Adunarea Generală la 7 Aug. tr. în com. Bezdez cu care prilej s'au înfățișat roadele activității anuale. Au conferențiat dnii: protopop *Deac Gavril*, președintele desp. (3 conf.), *Alexa Vasile* (2 conf.), *Lazăr Dumitru* (1 conf.), *Aurel Prodan* (2 conf.), *Al. Luca* (1 conf.), *Aurel Gherman* (1 conf.), *Gh. Pop* (1 conf.), *Ion Mureșanu* (2 conf.), *Ion Olteanu* (1 conf.). În cuprinsul desp. funcționează patru cercuri culturale. În comuna Gârbou activează de asemeni *Casa culturală a „Astrei”* sub conducerea dlui *Dr. V. Ilea*, Biblioteca a fost mărită. A funcționat și un „*Club sportiv al Astrei*” condus de dl *Gh. Ponoran*, notar public.

Remarcăm apoi echipa de călușari înjghebată din feciori de țărani având în frunte pe săteanul *Rus Alexandru*. S'a ales un nou comitet compus din: *Vasile Alexa*, primpretor, *președinte*, *Gavril Borz*, preot, *vice-președinte*, *Ion Olteanu*, secretar și bibliotecar, *Emil Ponta*, econom, *Al. Pașia*, casier, *Aurel Prodan*, controlor.

Trimitem desp. Gârbou urările noastre de muncă rodnică. *Al. D.*

Desp. Huedinului și-a ținut Adunarea Generală la 21 Martie tr. în comuna *Butene*. Secerișul activității desp. cuprinde: foarte reușite serbări naționale, conferințe populare în 6 comune și anume la *Bociu*, unde a vorbit părintele *Teodor Lungu*, la *Bedeciu*, pr. *A. Mun-*

teanu, la *Morlaca*, păr. *Virgil Pop*, la *Rișca*, pr. *A. Munteanu*, la *Fildul de mijloc*, pr. *A. Munteanu*, agronom *D. David*, inv. *Teodor Cobârșan*, *Dr. Septimiu Rusu*, *Ion Galea*, la *Fildul de jos*, pr. *A. Muntean*, *Dr. S. Rusu*, inv. *T. Cobârșan*, agronom *D. David*. La Adunarea generală au conferențiat de asemeni pr. *A. Muntean* și *Simeon Pop*

Așteptăm din partea desp. Huedin o concentrare și mai intensă a activității sale. *Al. D.*

Desp. Ocland a organizat în iarna de față mai multe școli țărănești. Una pentru bărbați la *Ocland*, altele pentru femei la *Vârghiș*, *Merești* și *Mărtiniș*.

Cea dela *Ocland* s'a deschis la 22 Ianuarie cu un corp didactic compus din 15 puteri și având 26 elevi interni și 4 externi. Cea dela *Vârghiș* are 16 eleve, cea dela *Merești* 17, iar cea dela *Mărtiniș* 22.

După cum se vede, desp. *Oclandului* stăruie pe vechiul său drum cu o vrednicie care ne-a mișcat totdeauna. Când vom primi noi rapoarte, vom reveni.

Desp. Pecica după o perioadă de inactivitate, e hotărît a recăștiga timpul pierdut. În ziua de 23 Ian. s'a convocat o ședință a comitetului cu care prilej s'a completat comitetul cu puteri noi, s'au reorganizat cercurile culturale, s'a pus la cale întemeierea unei școlae țărănești. Așteptăm cu încredere realizarea noului program al desp. *Pecica* spre a ne ocupa apoi mai pe larg cu roadele lui. *Al. D.*

Școala țărănească a desp. Tinca-Bihor. A fost una din cele mai reușite instituțiuni de acest fel, organizată fiind de omul priceput și cu experiență în această materie: scriitorul *Aurel P. Bănuț*. Școala și-a început cursurile la 6 Decembrie 1938 frecventată fiind de

34 elevi cu un corp didactic compus din următorii: Protopop *I. Catone*, pâr. *Ardelean*, *L. Bica*, Dr. *Păfucan*. Dr. *Meroșu*, *T. Sfârlea*, *I. Vesa*, *I. Paul*, *P. Terente*, *I. Corbușiu*, *I. Roxin*, *D. Văcariu*, *D. Saloș*, *Gh. Rahoveanu*, *Al. Georgescu*, *N. Epofanov*, Dr. *V. Talos*, *A. Miclușia*, *D. Oneca*. Tuturor cea mai vie mulțumire a noastră. Un program bine chibzuit și atent alcătuit a fost oferit minții și inimii elevilor. S'au arătat cursiștilor prin proiecții diferite gospodării, grădini. ș. a., vizitându-se de asemeni ferme importante ca cele din Oradea

Cursurile au durat până la 19 Dec. După examinarea elevilor, li s'au împărțit premii ca semănătoare de trifoi, semințe, pomi, pluguri ș. a.

Școala dela Tinca — creație entuziasmului nestins al dlui *Aurel P. Bănuțiu*, — se impune deasupra nivelului obișnuit al Școalelor noastre țărănești. O inimă aleasă a bătut în trupul instituției dela Tinca, Al. D.

DL Aurel P. Bănuțiu, cunoscutul scriitor și om de acțiune culturală, a fost ales — spre bucuria noastră — *președinte al desp. din Tinca—Bihor*, la Adunarea generală dela 15 Aug. tr. Cu acest prilej, dsa a desvoltat o insuflețită cuvântare care a intrunit în același corp, caracterul istoric cu cel actual. A prezentat mai întâi un amănunțit istoric al „Astrei”, dar și a năzuințelor culturale ce au precedat „Asociațiunea” încă dela sfârșitul secolului al XVIII-lea pentru a se opri apoi la programul ei actual cu specială privire asupra problemelor graniței de vest, supunând Adunării Generale chestionarul dlui președinte Moldovan ce se ocupă de aceste probleme. Dovedindu-se un temeinic cunoscător al trecutului nostru cultural, dl *Aurel P. Bănuțiu* ni se înfățișează în același timp ca o minte înțelegătoare pentru greutățile timpului de față. Dela energia dsale,

„Astra” are dreptul să aștepte încă importante contribuții. Al. D.

Cinstirea dlui Președinte D. Gusti, la Sibiu. După ședința festivă dela 28 Ianuarie, membrii Comitetului central ca și cei ai desp. Sibiu au oferit dlui Ministru *D. Gusti* un foarte însuflețit banchet, la care a luat parte și I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan.

S'au rostit cuvântări cari au mișcat prin aleasa lor sinceritate.

Dl președinte *Iuliu Moldovan*, a vorbit cel dintâi pentru M. S. Regele, făuritorul operei culturale a „Serviciului Social” și președintele de onoare al „Astrei”, dl vice-președinte *Sabin Evușian* închinând pentru capii bisericilor surori cari au dat binecuvântarea lor solemnului act, dl vice-președinte *Dr. Gh. Preda*, clogjind personalitatea domnului Ministru *D. Gusti*. A urmat apoi cuvântarea dlui Ministru *D. Gusti*, înfățișând încă odată importanța colaborării „Astrei” cu „Serviciul Social” și exprimându-și prețuirea sa pentru dl prof. *Iuliu Moldovan*, care a reprezentat cu atâta devotament „Asociațiunea” în cursul convorbirilor ce s'au purtat. I. P. S. S. Mitropolitul *Nicolae Bălan*, a încheiat seria cuvântărilor subliniind contribuția ce s'a adus întru consolidarea unirii sufletești a Românilor și împărțind binecuvântarea Sa și a bisericii surori.

Organizarea Serviciului Social în ținutul Mureșului. Cu o vrednicie și pricepere menită a inspira cea mai desăvârșită încredere în viitorul noii instituții, conducătorii Serviciului Social din Ținutul Mureșului — dl director *Dr. Gh. Preda*, și dl inspector *I. Stoișchișia* — au purces la opera de propagandă și organizare a secției lor. Au cutreerat cu râvnă și avânt despărțămintele noastre dela Sibiu și până la Turda, dela Făgăraș și până la Mier-

curea Ciuc, ducând pretutindeni lămuriri, dăruind din plin îndrumări, consfătuindu-se cu frunzașii locali ai „Astrei”, pregătind puterile intelectuale menite a porni curând plugurile la aratul cel nou al neamului. Au fost ascultați cu viu interes, urmăriți cu elan, cu sentimentul că Legea Serviciului Social va aduce înfăptuiri istorice cu sprijinul luptătorilor de ieri ai „Astrei”.

Dl director Gh. Preda și dl inspector I. Stoichiția au ținut consfătuiri în următoarele locuri: la *Alba Iulia* (9 Februarie), la *Făgăraș* (14 Febr.), la *Sibiu* (16 Febr.), la *Turda* (18 Febr.), la *Tg Mureș* (19 Febr.), la *Blaj* (21 Febr.), la *Sighișoara* (26 Febr.), la *Odorheiu* (4 Martie), la *Miercurea Ciuc* (5 Martie) La Alba Iulia s'a constituit Secția Ținutului sub președenția Ex Sale dlui Rezident Regal General *D. Papp*. La Cluj, sub președenția dlui prof. *Dr. Iuliu Moldovan*, au avut loc de asemeni consfătuiri la 1 Ian., 1 Febr. — 20 Februarie, cu care prilej s'au analizat mijloacele aplicării Legii Serv. Social, s'au alcătuit planuri de activitate până la 1 Aprilie, după această dată, s'au pregătit circularile îndrumătoare pentru despărțăminte, și au expus propuneri pentru bugete ș. a. O realizare de seamă se pregătește pe teren agricol datorită concursului dlui inspector general *Negrufiu* care a elaborat planuri de lucru pentru Căminele Culturale.

Directoratul Ținutului Mureș a mai primit proiecte de activitate până la 1 Aprilie dela 8 despărțăminte și anume: *Făgăraș*, *Sighișoara*, *Miercurea Nirajului*, *Dumbrăveni*, *Șeica mare*, *Teiuș* și *Tg.-Mureș*. Au fost ținute în total 22 conferințe îndrumătoare în cursul lunilor Ianuarie și Februarie.

Intreagă această febrilă activitate din Ținutul Mureșului a fost desfășurată potrivit înalțelor îndrumări ale dlui prof. *D. Gusti*, președintele Serviciului Social

și ale dlui prof. *Iuliu Moldovan*, președintele „Astrei”. *Al. D.*

*

Tipăriturile Fundației Culturale „Principele Carol”- În diferitele noastre numere anterioare, am avut prilejul să înfățișăm cititorilor acestui buletin unele din publicațiile Fundației „Principele Carol”. Revenim acum printr'o prezentare de ansamblu a tuturor tipăriturilor instituției bucureștene sfătuind pe conducătorii despărțămintelor noastre ca și pe membrii „Asociațiunii”, să caute a le cunoaște și a se pătrunde cu spiritul lor pentru ca alături de publicațiile „Astrei” să aibe încă un indemn și sprijin moral în frumoasa lor activitate.

Tipăriturile neperiodice ale Fundației se adună sub semnul mai multor colecțiuni: *Cartea satului*, *Cartea Căminului cultural*, *Biblioteca echipelor* și *Biblioteca revistei „Albina”*.

„*Cartea satului*” din care au apărut până acum 28 de volume într'o minunată prezentare tehnică, ilustrată cu dessemne și imagini artistice, se îndreaptă — în primul rând — către mulțimea cititorilor-țărani. Alcătuite pe graiul și înțelesul lor de către cei mai buni scriitori ai țării dela *Cezar Petrescu*, *M. Sadoveanu*, *Lascarov-Moldovanu*, *I Agârbiceanu* la *Victor Ion Popa*, *V. Voiculescu*, *Apostol Culea*, *Liviu Rebreanu*, ș. a. volumele colecției desvoltă subiectele cele mai felurite dela o mișcătoare închinare „*Celor trei Regi*” de *Cezar Petrescu*, dela „*Vieța creștină în pilde*” de *Al. Lascarov-Moldovanu* și „*Vicleimul*” lui *Victor Ion Popa* la „*Pustnicul și ucenicul său*” de *I. Agârbiceanu*, „*Oameni de pe Someș*” de *Liviu Rebreanu*, „*Șezători de seară*” de *Apostol Culea* ș. a. „*Cartea satului*” pricinuește o adevărată desfătare sufletelor curate ale țaranilor noștri.

(Prețul volumului: 30 lei, se comandă dela Centrala Editorilor Fudațiilor Re-

gale, București, str. Lipscani 18, etaj II.) „Cartea satului” urmărește același scop ca și „Biblioteca noastră populară”.

Cartea Căminului Cultural are menirea specială de a îndruma activitatea acestui instrument de educație care este Căminul Cultural, prin programe de acțiune și îndreptare amănunțit studiate pe baza experiențelor trăite la fața locului. Printre lucrările cari s'au tipărit în această colecție, de o deosebită însemnătate ne apar „*Indrumător al muncii culturale la sate*”, care a ajuns la a II-a ediție și „*Monografia unui sat*” de H. H. Stahl, scrieri pe cari le recomandăm călduros conducătorilor despărțămintelor noastre urmând a ne ocupa și noi de ele cu diferite prilejuri viitoare.

(Volumul: 30 lei. Se comandă dela Fundație).

Biblioteca echipelor din care au apărut până acum de sub teasc „Cartea echipelor și „*Moș Trian*” de C. I. Gheorghe, năzuește a dărui imbolduri, sugestii, a înfățișa etica Echipelor contribuind la închegarea tipului eroic al luptătorului pentru înălțarea neamului.

(30 lei volumul. Se comandă dela Fundație).

Biblioteca revistei „Albina” în sfârșit cuprinde o seamă de minunate cărțile, foarte ieftine și foarte practice, înfățișând tradiția micilor cărțuții de rugăciuni ce se răspândeau altădată prin iarmaroacele noastre. O „*carte de rugăciuni*”, „*Regele nostru*”, și „*Povestiri*” de I. Creangă alcătuiesc deocamdată această ispititoare colecție. (5 lei cărțuța de 32—64 pag. Comenzi la Centrala Editurilor).

Tipăriturile periodice ale Fundației sunt apoi următoarele:

a) *Căminul cultural*, publicație lunară închinată intru totul îndrumării căminelor, oferindu-și paginile discuțiilor menite a lumina noi cărări ale educației obștești. Revista cuprinde de obicei

o rubrică a „*Indrumărilor*” de unde pornesc sfaturi către cămine, din minți înțelepte și inimi calde, o alta a „*Faptelor*” adunând cu hărnicie roadele activității căminelor, o „*Poșta a Căminelor*” cu știri mărunte și răspunsuri binevoitoare la corespondența primită ca și o bogată „*Bibliografie*” cu dări de seamă despre lucrările cu un conținut privind educația obștei.

(Abonamentul: 130 lei pe an, numărul 10 lei. Comenzi la Centrala Editurilor Fundației).

Căminul Cultural corespunde „*Transilvaniei*” noastre.

b) *Curierul Echipelor* e un organ menit să aștearnă punți de legături între echipele regale cari lucrează în diferite sate la mari distanțe între ele, pentru ca munca ce se săvârșește într'un loc să fie cunoscută și eventual folosită în altul. De asemeni „*Curierul*” aduce știri și indemnuri ale centrului pentru echipierii în lucru. Inițiative, indemnuri, programe de muncă, se desfășoară larg pe paginile de gazetă ale „*Curierului*”.

(Apare săptămânal în cursul lunilor Iulie—August—Septembrie când echipele împânzesc satele și lunar în restul anului. Abonamentul anual 60 lei.)

c) „*Albina*” care și-a continuat în 1933 cel de-al 36-lea an al unei vechi și fructuoase activități, își dăruiește săptămânal paginile setei de cultură a celor mulți. Cu rubrici felurite, cu știri din țară și din toată lumea, cu figuri din trecutul nostru, cu sfaturi medicale, agricole, de creșterea vitelor, legi, regulamente, povești și muzică populară, „*Albina*” îndrumă și pregătește miera ce hrănește rănile trupului și suferințele sufletului. Poze de toate felurile înfățișează viața țării în imagini din cele mai grăitoare.

(Abonamentul 100 lei pe an, numărul 3 lei. Comenzi la Centrala Editurilor).

Regionalele Fundației își au de asemeni tipăriturile lor pentru popor și

anume: „*Vatra*” — cuvânt oltenesc pentru neamul nostru — (Craiova: Palatul „Ramuri”, abonamentul 120 lei anual), apărând în excelente condiții tehnice, *Cuvânt Moldovenesc* editat de *Regionala Basarabiei* (Chișinău: Palatul Regal), cuprinzând sfaturi pentru săteni, dar și un monitor al Căminelor Culturale și în sfârșit „*Solia*”, tovarășa Căminelor Culturale din jud. Năsăud de asemeni monitor al activității năsăudene.

O publicație periodică ce realizează alte scopuri și anume de natură științifică, sociologică e apoi „*Sociologia Românească*”, ce aduce în fiecare număr studii, cercetări pe teren, documente și cronici alcătuiind o adevărată oglindă a *sociologiei românești contemporane*. Cum la baza întregii *acțiuni culturale*, trebuie să aflăm o *știință a națiunii*, revista de mai sus are misiunea de a contribui la realizarea ei, folosind astfel în modul cel mai viu opere de ridicare a țării.

Al. D.

*

Șapte piese teatrale pentru popor.

Vol. „*Mironosițele*” și „*Plata Birului*” din Bibl. „*Cartea Satului*”, (à 30 Lei). Nr. 28 și 23.

Ce vrea autorul, dl *Victor Ion Popa* cu seria de piese teatrale pentru teatru sătesc? O declară într'o prefață: *) „Spunem toate cele de mai sus — lămuriri pentru punerea în scenă — pentru că rostul acestor volume de teatru din „C. S.” nu-i atât să dea niște piese bune de jucat și ușurate în greutatea de joc prin lămuririle asupra punerii de scenă, scrise de noi. Năzuința lor taie mult mai departe. Caută să fie îndemn și punct de plecare pentru toată întinderea ce o va lua teatrul nostru sătesc, al cărui rost crește pe zi ce trece și va ajunge, de bună seamă, să slujească într'o bună zi

*) Ținem să reproducem aici aidoma pasajul următor, fiindcă este *programatic* pentru ținuta autorului, repurtat în domeniul artistic dramatic.

drept cel mai înalt și mai desăvârșit mijloc de arătare a binelui și a frumuseții. Teatrul este o tribună puternică fără seamă. Ceea ce ai citit în gazete trece și se uită a doua zi, ori peste o săptămână. Ceea ce ai citit într'o carte se uită peste doi ani ori trei. Dar cele văzute în teatru se înfing în creier cu atâta putere, cu atâta vieță, încât seamănă faptelor adevărate. Și la fel cu faptele adevărate, nu se uită decât foarte rar și foarte greu. Teatrul e și privilegiate și sunet. Ba, te lași furat cu totul de desfășurarea lui dibace. Vezi și asculti, înțelegi și simți până în fundul inimii, veselia și durerile de pe scenă.

Doar așa este rostul lui și așa este plăsmuit: să pătrundă în om pe toate căile, să-ți tînuiească în jețul său și să-l ție în stăpânire până la urmă. Și apoi mai are un bun acest teatru. Nu-i la fel cu cartea pe care o poți lăsa din mână, citită pe sfert, ca s'o deschizi iarăși a doua zi, ori peste o săptămână. Când te-ai așezat în fața scenei, rămâi până la încheiere și prinzi povestirea întregă după vicleanul ei șart. Iar astă întregime altfel îi îngăduie să se incuibeze în inimile și judecățile noastre, altfel s'gudură în noi bucuria ori întristarea. Este o arătare vie. Așa dar, ca să ne întorcem la cele de unde am purces, socotim că *teatrul sătesc* e hărăzit să se întindă cu mult peste puterea de ajutor ce i-am da-o noi, sau alții ca noi. Mersul lui înainte trebuie să-l chezașuiască luminarea câtor mai mulți în tainele teatrale. Aceasta țintim prin volumele din „C. S.” și nimic mai mult. Adică tragem nădejdea că truda noastră și stăruința noastră va imbia o seamă bună de cărturari sătești a privi mai de aproape aceste multe întrebări și ascuzișuri ale teatrului. Ele par neînsemnate la început când se caută pe deasupra lor, cu ușurătate. Apoi, deodată încep să se arate peste măsură de grele și de obositoare.

Dar adevărul este că nu-s nici așa, nici așa, ci stau tocmai la mijloc“.

Dl V. I. Popa este cunoscut și la noi, ca romancier, novelist, desenator, director de scenă — animator de prima ordine, încât și aceste piese teatrale vor găsi ușor aderenți în mijlocul propagandiștilor, cari vreau să răspândească piese populare potrivite, scrise și alese de dsa.

Unele din aceste piese au fost jucate, cu mult succes și la postul de radio.

Tendința lor este evidentă, dar nu le lipsește nici forma artistică potrivită. Fie că descrie pe fata prostălană sau pe cea mintoasă, fie că ne aduce pe scenă pe candidații la primărie sau pe omul năcăjit, care nu vrea să plătească birul, dar se convertește mai apoi, când înțelege că este și spre binele său, fie că ne arată pe omul posac, scump la vorbă, adus la matcă de nevastă-sa, care — ea — începe să tacă (minune mare!) — și seria s'ar putea continua — autorului și celorlalți colaboratori le reușește să ne aducă atmosfera necesară și să stârnească, de sigur, hohotele de râs ale auditorilor, de s'ar juca piesa.

Unele scene parc'ar fi gravuri în lemn. Țăranii și țărancele vorbesc după cum le-a crescut ciocul — ici-colo, firește, ar trebui înlocuite cu tact în diferitele ținuturi, cuvintele neînțelese. Chiar și dl V. I. P. a declarat odată că nu pot fi toate piesele populare pentru toate ținuturile și că e de dorit ca unele piese să fie scrise pentru anumite ținuturi.

Adnotările sunt numeroase, poate prea numeroase, dar asta nu strică, fiindcă ai de unde alege: note muzicale, desene de scenă, ilustrații — toate de V. I. P.! Păcat că litera adnotărilor este prea mică!

Dacă perserează autorul pe cărarea aceasta — și e de dorit — o să ajungă un Holberg, scriitorul dramatic danez, care a sbiciuit în comedii pline de duh dar și de umor, bieteles greșuri omești,

ținându-se, ca și autorul nostru, de dictonul: răsând să spui adevărul.

Piese din a) „Plata birului“: 1. *Plata birului*; 2. *Deșteapta pământului*; 3. *Cățelul sau așa ceva*; toate trei de Victor Ion Popa; b) „Mironosițele“: 1. „Mironosițele“, joc sfânt pentru zilele Invierii, cules de D. St. Petruțiu; 2. „Nu-i pentru cine se pregătește“, întâmplare scrisă de Ion V. Drăguleț; 3. „Eu tac, tu tact, el tace, ea vorbește“, glumă într'un act, de Victor Haiduc. (Toate trei „reintocmite pentru teatrul sătesc și cu lămuriri și desene“ de Victor Ion Popa). H. P.-P.

„Biblioteca Satului“ de Emanoil Bucuța. In Bibl. „Cartea Satului“ (Nr. 15 — 30 Lei) Deși nu are o lectură beletristică sau un teatru sătesc, cartea aceasta, scrisă mai mult pentru intelectuali și pentru țărani mai răsăriți, este vrednică de a fi citită de toți cei ce se tânguie pe toate cărările că nu s'a făcut nimic, dar nimic, pentru răspândirea cărții celei bune. Autorul e specialistul cu faima stabilită intru cunoașterea propagandei culturale sănătoase și o carte ca aceasta cântărește mult, fiindcă are date concrete, fiindcă are fotografii și facsimile elocvente și fiindcă are și *vervă*, unde trebuie, ca să adeverească cumcă se lucrează cu zor și cu spor, numai numărul propagandiștilor să se înmulțească tot mai mult.

Iată unele capitole, ca să se vadă conținutul:

Biblioteca vorbită și cea scrisă. — Marile biblioteci dintr'alte țări — Marile biblioteci din România. — Cum se strâng astăzi cărțile. — Cărți pentru sat. — Bibl. pop. o întregire a școlii. — Întăiele încercări la noi. — Bibliotecile de Stat dela 1898. Bibl. săt. ale Casei Școalelor. — Legi ale bibl. pop. in România și alte țări. — Inceputuri de inchezare. — Bibl. de sate făcute de societățile culturale

„Astra“, Fund. cul. Princ. Carol. — Bibl. satului și Căminul cultural.

O trecere în revistă: „Bibliotecarul și pregătirea lui. — Cărțile de copii, de tineret, de vârstnici și de cărturari. — Clădirea. — Așezarea și împrumutarea acasă. — Veniturile și cheltuielile. — Bibl. sătești, unelte de cunoaștere și unelte de Stat. — Cartea în marginea țării — Cea mai frumoasă bibliotecă de sat din România.

Ilustrații numeroase și alese cu gust. Pe copertă o „vedere în culori“ de G. Petrașcu. H. P.-P.

Casele culturale din America. Sunt demne de luat în seamă următoarele notițe, privitoare la casele culturale, înființate în America (de Nord). În orașele provinciale casa, care stăpânește pe toate celelalte este casa culturală. Câte un fiu al orașelului, ajuns la vază s'a îngrijit ca să se ridice o clădire vrednică, unde să fie locul de întâlnire a tuturor, cari vreau propășirea.

Partea din jos a clădirii adăpostește, de obicei, muzeul local. Hărți mari arată împrejurimea, cu tot ce este vrednic

de văzut. Locurile mai însemnate sunt subliniate și comentate. În dulapuri luminoase se arată animale și plante din regiune, apoi soiurile și straturile de pământ, precum și modul de prelucrare al pământului. Urmează statistici cât se poate de complete. Într'un colț se află reflectorul în sala cea mare tribuna oratorului și un pian — pe lângă rândurile de scaune pentru spectatori și auditori. Aici pot să dea mai departe stimulente (idei) și să primească altele: reprezentanții diferitelor sate din America, ai reuniunilor muzicale localnice, conducătorii colecțiilor și bibliotecii din c. c.

În decursul sezonului de vară sunt rugați artiști și învățați să se producă și să țină conferențe.

Bibliotecarele dau informații referitor la cărțile nouă intrate, valoroase.

În apartamentele rezervate lecturii se arată din timp în timp tablouri sau produceri grafice de seamă, precum și sculpturi. Cetitorii colaborează la procurarea cărților, prin cataloagele înaintate sau înscrierea în cartea cu dorințe.

(După „Gesundbrunnen“, 1923).